

Ազգ

15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2017 ՈՒՐԲԱԹ 47(5495)

ISSN: 1829-1651

9 771829 165003 17047

ՉԱՏ «ղեւադանները» եւ հաւստիւնը

Դեկտեմբերի 13-ին 33 ՊՆ վարչական համալիրում կայացել է Զինծառայողների աղաճապարկության հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհրդի հերթական նիստը, որի ընթացքում ֆինանսվել են հիմնադրամի 2018-ի բյուջեի նախագիծը, 2018-ի աշխատանքների ժամանակացույցը, ինչպէս նաեւ ներկայացվել է «Զինծառայողների ղեւադաններ» ծրագրի նախագիծը: Նախագիծով առաջարկվում է արեւելյան մեծաթիվ հայ համայնք ունեցող ֆաղափներում ունենալ «հիմնադրամի ղեւադաններ», ովքեր կաշխատեն սպորտի կառուցման հետ՝ առավել մանրամասն ներկայացնելով հիմնադրամի գործունեությունը: Գոգաբարձուների խորհուրդը հաստատել է հիմնադրամի 2018 բյուջեն, որով նախ-

եստվում է աղաճապարկության 5.3 միլիարդ դրամի մոտ 70 տոկոսի վճարներ, եւ 81 միլիոն դրամ՝ կամավոր նվիրատուներին, եւ շուրջ 500 միլիոն դրամ եկամուտ էլ ստանալ հիմնադրամի ակտիվների կառավարումից: Զինծառայողների գործադիր սեփական, 33 կենտրոնական բանկի իրավաբանական վարչության մէջ Վարուժան Ավետիսյանը ներկայացրել է վերջին մեկ տարվա ընթացքում կատարված աշխատանքների հաշվետվությունը: Ըստ այդմ ղեկավարների 13-ի որոշումը հավաքագրված գումարները կազմել են 5.27 միլիարդ դրամ՝ որոշեց տարաբան ղեւադաններ, 77 միլիոն դրամ կազմել են նվիրատուներին, կատարվել է շուրջ 360 միլիոն դրամի հատկացում: Հ. ԱՅ.

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐ

Օրերի շեշտ Քաղաքական «կանխարգելիչ հարված»

Յրեական ղեկավարության ֆաղափական ու հասկալի գիմնական ներկայացուցիչների ամենասիրած արտահայտություններից մեկն է «կանխարգելիչ հարվածը» (preemptive strike), որը նրանք սովորաբար օգտագործում են ղաղափարների արարների դեմ՝ որոշեց տարաբան ղեւադաններում արդարացում նրանց իրական կամ ենթադրյալ ահաբեկչական, ընթացական գործողությունները կանխելու, նրանց դիրքերը շեղելու, նրանց սնուցումը դադարեցնելու համար: «Կանխարգելիչ հարված» արտահայտությունը եւ այստեղ ուզում են օգտագործել զուտ ֆաղափական եւ միայն ֆաղափական իմաստով՝ նկատի ունենալով այն վստահությունը, որոնք ստանում են Հայկական Երուսաղեմի նախագահ Թրանսի հայտնի որոշումը հետեւելով կարգավիճակի փոփոխության դեմքում, որի մասին գրել էի նախորդ շաբաթվա իմ սյունակում:

Արդարեւ, Երուսաղեմի «Իսրայելի անբաժանելի եւ հավերժական մայրաքաղաք» հռչակման հայկական բաժնի սեւակեցից ղեկավար ամենամեծ վստահ Սուրբ ֆաղափ կարգավիճակի փոփոխությունն է, ինչը ենթադրում է առանձնաբերական դարավոր մեր իրավունքներից եթե ոչ զրկում, աղաճ՝ զիջում, հղի՝ բազմաթիվ վստահություն, ենթակա՝ շարքեր սեղանների, ընդհուպ՝ ռեճիմների:

Անուշտ, մասն վստահությունը չեն ստանում միայն մեզ՝ Հայկական Երուսաղեմի: Միեւնույն վիճակում են հայտնվելու նաեւ ֆրիսոնեական մյուս երկու՝ Կաթոլիկ (լատին) եւ Հոյն-որդափան եկեղեցիները՝ ի դեմս իրենց ղաղափարությունների: Եվս առավել՝ մասն ստանալիքներ կախված են նաեւ Հին Երուսաղեմում գործող մյուս՝ ավելի մանր եկեղեցիների կամ եկեղեցական միաբանությունների գլխին, որոնք օրինակաբար հովանավորություն են վայելում վերահիշյալ երեք մեծ եկեղեցիների, ինչպէս դոմինիկների, ասորիների կամ եթովպացիների ղաղափարում՝ Հայ առաքելական եկեղեցու:

Սակայն եթե մյուս երկու եկեղեցիները միջազգային աստիճանում ունեն հզոր ղաղափարներ, ինչպէս լատինները՝ ի դիմաց 1.5 միլիարդ հետեւող ունեցող Վասիկան ղեկավարումը եւ անձամբ Հռոմի ղաղափար, իսկ Հոյն-որդափան եկեղեցին՝ Հունաստանի եւ Ռուսաստանի, աղաճ Հայոց ղաղափարությունը գուրկ է մանր ղաղափարությունից: Հետեւաբար, նախագահ Թրանսի հայտնի որոշումը հետեւած հայկական արձագանքները ստեղծված վստահությունը կառուցվածքը բոլորովին անհամապատասխան է անհամարժեք են թվում, թույլ եւ անկամ: Առաջին հերթին նկատի ունեն 33 արտգործնախարարության եւ Մայր աթոռ Սբ. Էջմիածնի ղաղափարությունները հասկալիք: «Դեղմերի ղաղափարումը հետեւում են» ասելը եւ որեւէ կեց-վածք չունենելը ոչինչ չի նշանակում մասնավոր ներկայացուցիչներում, երբ այդ «գաղափարներին» հետեւում է ողջ աշխարհը: Բարեբախտաբար զուտ ավելի որոշակի ու հստակ էին Նուրհան ղաղափարի եւ Արամ Ա. կաթողիկոսի արձագանքները, առաջինը ֆրիսոնյա ֆույր եկեղեցիների՝ Թրանսի ուղղված միացյալ նախագործուցման մասնակի սակ դրված իր ստորագրությամբ, իսկ երկրորդը՝ Լիբանանի հանրապետության նախագահ Միշել Աունի հետ եկեղեցական առաջնորդների հանդիպման ընթացքում արտահայտված:

Սակայն, իհարկե, ղաղափարությունները ոչինչ չեն նշանակում, եթե դրանց չի հետեւում գործնական գործունեությունը: Եվ հենց այս մտա-հոգությամբ էր, որ օրերս Ռամկավար Ազատական կոնսուլյատի Կենտրոնական վարչությունը հանդես եկավ առանձին ղաղափարությամբ, որտեղ առաջարկում է ստեղծել ժամանակավոր (ad hoc) մի ցարք երեսնամյա, մասնակցությամբ ղեկավարում եւ եկեղեցական մարմինների ներկայացուցիչների, որտեղ ղեկավարվելու է Հայկական Երուսաղեմի հետ կապված բոլոր սվյակներն ու ղաղափարները, մեկ-վեց ու համակարգված բոլոր բնույթների միջազգային եկեղեցական եւ աշխարհիկ կառույցների, շարքեր երկրների մայրաքաղաքների հետ:

Նախապես՝ ցույց տալ իսրայելական իշխանություններին, որ հայկական Երուսաղեմը անառաքելական չէ, որը հայությունը ղեկավարում, ժողովուրդը, եկեղեցիներ եւ ազգային կառույցներ զգոն եւ զգայուն են Հայոց ղաղափարության բաժնի ու իրավունքները հետեւողականորեն ղաղափարելու գործում: Զաղափական ու ֆարգչական այդ հակազդեցությունը կլինի իսկական կանխարգելիչ հարված ոչ թե հրեական ձեռքով, այլ հայկական ու մարդկային:

Իսկապէս ղեկավարվելով մասն կառույցի ստեղծումը, այլա-ղափար Երուսաղեմի Հայոց ղաղափարությունը ստանում է այն նույն ճակատագիրը, որում զգնվում է Կոստանդնուպոլսոս Հայոց ղաղափարությունը, որին զրկել են ոչ միայն իր կախվածներին եւ ունեց-վածին սիրաբերելու ու դրամ սօսիներն իրավունքները, այլեւ սե-փական ղաղափարին ըստ իր հոսի նախընտրությամբ ազատեն ընտրելու իրավունքից:

ՏՄԿԱՐ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

Մեր էլեկտրոնային փոստը փոխվել է՝ azgdaily@gmail.com, azg@azg.am

Մեծ հայրենադարձությունը

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Մոտ 70 տարի առաջ տեղի ունեցած Մեծ հայրենադարձությունը մասնագիտական մակարդակով դեռեւս լայնորեն ուսումնասիրված եւ գնահատված չէ: Կամ, իհարկե, այս մեծ թեման լավագույնս ուսումնասիրած մասնագետներ, կամ նաեւ գնահատականներ եւ մի քանի ուսումնասիրություններ այդ թեմայով, սակայն թեման սղատում է ավելի համակողմանի ուսումնասիրողների, բայց մնացած խնդիրների լուսավորման: Թեման բացելու ու միջուցե ներկա արագադարձի ֆոնին՝ խորհրդանշանաբար Մեծ հայրենադարձության 70-ամյակը նշելու փորձ էր ՌԱԿ գրադարան-ընթերցասրահում այս քաղաք կազմակերպված ֆինանսումը: Հրավերը մեծ արձագանք ունեցավ՝ ֆինանսումը ներկա էին ղաղափարներ, սոցիոլոգներ, ակադեմիկոս Նիկոլայ Հովհաննիսյանը, ներկայացված էր Հայ եկեղեցին՝ ի դեմս Փառեն արք. Ավետիսյանի, Կոմիտաս վրդ. Հովհաննիսյանի: Բանախորհրդ երեսնի ղեկավար համալսարանի սպորտի ղաղափարում ամբիոնի վարիչ, ղաղափար գիտությունների դոկտոր Արման Եղիազարյանն էր, որի զեկուցու-մից եւ դրանից հետո մասնակց-ների ֆինանսումն ուղղված օգնու-թյունը կփոխանցեմ հայրենադար-

ձություն հույժ կարեւոր իրողության գործընդհանուր ղաղափար: Չենք քաղաքելու նաեւ Արմենուհի Ասեփանյանի՝ հայկական հայրենադարձության փորձի մասին հրատարակման տեղեկատվությունը:

Ընդհանրապէս՝ խորհրդային Հայաստան հայրենադարձության լուսավոր ու սկսեց կողմերի ուսումնասիրությունը, դրա մասին խոսելու ու այն արժեւորելը այսօր մեզ քաղաքավոր է, երբ առեւելի արագադարձ ունեն, երբ սիրահայրերի միկրոհայրենադարձություն է առկա, երբ երկրի նախագահը խոսում է 2040-ին բնակչության թիվը 4 միլիոնի հասցնելու մասին, սակայն դա ներկա խնդիրների, անցյալի հայրենադարձության դա-սերը չսերելու ու միաժամանակ՝ առանց երկրում առկա բարոյապարտաբանական ու սոցիալական բեւեռացման ղաղափար փոխելու անհնար է թվում: Երբ ֆինանսումն ու բանախորհրդ «Ազգը» հե-տաքաղաք, թե հնարավոր համարում է նախագահի՝ բնակչու-թյունը 4 միլիոնի հասցնելու ղաղափարի իրականացումը, նա նկատեց, որ քաղաքի սար-ում, նորմալ բնական վերա-սարդության դեմքում դա լիովին հնարավոր է թվում: Իսկ ի՞նչ ղեկավար է տեղի ունենա, որ մեծ ու-նենամ այդ նորմալ բնական ա-ճը, քանի որ անգնեւ աշխույժ էլ ե-րեւում են անորմալ մեծ արագ-ադարձ ու ընթացիկ կազմելուց, երբ նա ունենալուց ճանաչելի վաստակ ունեցող երիտասարդ-ների ձեռնարկ մնալը, մասնա-զեցը ղաղափարները. «Պե՛տ է տեղի ունենա բեկումն, եւ երկրի ղեկավարությունից սղատում են այդ բեկումը՝ ծնե-լիության խթանում ընթացիկ ղեկավարում»:

ԱՆԱՐԻՏ ՀՈՎԱՍԵՓՅԱՆ

ԱՄՆ նախագահ Թրանսի՝ Երուսաղեմը Իսրայելի մայրաքաղաք ճանաչելու հայտարարությունը, բնական է, լարվածության մեծ ալիք գրանցեց առանց այն էլ անհանգիստ աշխարհի շարքեր անկյուններում, բայց այն, ինչ նկատեց Քերմանիայի շարքեր ֆաղափ-ներում եւ հասկալիքներ Բեռլինում, հուշարար դարձավ, թե Ճերմանյան տնտեսի լույսերով ողողված, այժմ նաեւ հրեաների իսրայելայի լույսով ղաղափարացած, Հոլոքոսթի զոհերի հուշարձանը արժան է այս ֆաղափը հանդուրժողականության օրինակից քաղաք կարող է վերածվել հիւսուցությունը կորցրած վստահություն մի վայրի, եթե երկրի իշխանությունները թվիրեյան գրառումներից անդին կայծակ-նային արձագանքի վրիպեն: Քերմանիայում կոալիցիոն կառավարություն կազմելու նախապայ-մանվերջանալի, վերջին քաղաքում չգաղափարեցող բանակցու-

Երուսաղեմ, թե՛ Al-Quds, Ալիեի մուղամն իր Ղարաբաղն է փչում

թյուններն արդեն դանալան ար-կառ են հիւսուցում, բայց դա էլ անհանգիստաբալու ղաղափար չի դառնում քաղաքի գերմանացի-ների համար, քանի որ համոզված են իրենց երկրի քաղաքի կամ չի առնի, ներքեից յուրը տեղն են ղաղափար: Երկրի աստղ կմարի սա-կայն, եթե շարքեր ֆաղափներում, եւ մասնավոր Բեռլինում Դավթի աստղը թողնուցությամբ այրվի՝ «մահ հրեաներին» կղչեի ներք, իսկ դրա վանկարկումը՝ երկար տեղի: Իսրայելի դրոշմ այրելու եր-կու անգամը Բեռլինի կենտրոնում հավաքված ղաղափարների համերաբարության 3-րդ երեքա-թի օրվա ցույցին չդարձավ երեք:

Նույն իսրայելի դրոշմ այրի, նշա-նակում է կապիտոլի սակ է դնում այդ երկրի գոյությունը, ԳԴԳ օ-րենսդրության բացը միջի սրբա-րել, վերանայել, երկրի իշխանու-թյուններին հորդոր ուղղեց Քերմա-նիայում հրեաների կենտրոնական խորհրդի նախագահը, որ Թրանսի ելույթից անմիջապէս հետո հրա-դարակալ խոսուցանեց, թե ո-գեւորվելու առիթ չի տեսնում ա-ռանձնապէս, քանի որ Երուսաղե-մը եղել է երկրի վարչական կեն-տրոնը, իսկ ղաղափար սխալ է ընթաց-վել: Արդարադատության նախարար Հայկո Սասակոս հայտարարեց՝ «ոչ իսրայելի դրոշմ այրի, մեր ար-ժեքներն է կրակին հանձնում»: Կանցլեր Մերկելի, շարքեր ֆաղա-փական գործիչների ելույթները ղաղափարի հազրեցին. բողո-քարար մեծաթիվ ղաղափարը նկա-տելի կոռուպցիոն ղաղափարու-թյուններ էլ է անում, որ մամուլը մաղն առած վերնագիր է դարձ-նում հետո: «Երուսաղեմը անառա-քել է, «Չյոդոյեց ցայթուցի» վերնագրայլ հողվածում Թրան-սիին ուղղելով խոսքն ասում է մի ցուցարար, «սուրբ ֆաղափ է, ֆաղափականությունն է ամեն ինչ փչացնում»:

Սանտա Կլաուսի ամուսինը **էջ 5**

Ռուբեն Մամուկյան ձաղափարի մտքեր **էջ 9**

Մի ամբողջ կյանք նվիրվածություն **էջ 9**

ՅԱԿՈՒ ՄԻՔԱՅԷԼԵՍ

Պաղեստին

Որքան կը յիշեմ, նախակրթարանի օրերն, սա Պաղեստինի հարցը մեր ականջներում մեջ թխմած են, անկէ կախած են որդէս օր, մեր դիմաց դրած են որդէս կուտ, ոչ անդաման դաւաճելու, այլ ընդհանրապէս սեսադաւաճելու չհեռացնելու, ամէն օր անոր մասին մտածելու, անոր եղած անարդարութիւնը դասադասելու:

Մեր այդ փոքր տարիքին, անոր տարիքը լաւ չհասկնալով հանդերձ, ամէն առիթի կրկնուելով-կրկնուելով, մեծցանք ու մեզի հետ ալ մեծցաւ Պաղեստինի հարցը, որ համաշխարհային բեմին վրայ արդէն անլուծելի, անհալ-սելի «Գործեան հանգոյց»-ի մը վերածուած էր եւ որ արաբական դիմադրեանց եւ ժողովուրդին համար «լինել-չլինելու» արժանադասութեան հարցը դարձած էր:

Ամէն օր այնքան կը հողովուրդը Պաղեստինը, որ մեր կենսաձեւին մէկ մասնիկը դարձած էր յանապազօրեայ հաց եր կարծես, մեր հաւատարմի «Երրորդութեան» մաս կազմած էր Հայր՝ (Սուրիա), Որդի՝ (Պաղեստին), Սուրբ հոգի՝ (Հայաստան)...

Պաղեստինի գաղթականներուն համար դրամահաւաք, անոնց ի նդաս դասադասութիւն սինեմայի, ֆոթոթղի մրցումի... Տոմսերը երբեմն դողոցներու աւակներուն կը վաճառուէին, երբեմն ալ դասական գրասենեակներու թղթաբանութեանց ժամանակ գնել կը դասադասուէին, ապա թէ ոչ գործը չէր փախել: Պաղեստինի մասին գիրքեր կը տպուէին ու դռնէ դուռ կը ծախէին, կամ Պաղեստինի ազատագրական դաշնային դաշնակցութեան շուկայ կ'իջնէին ու վաճառուէին: Երբեմն, խանութներուն, գրասենեակներուն տէրերը բաժանորդ կ'արձանագրէին, արեւմտաւոր կանխիկ գանձելով:

Փափուկ կացութիւն էր. մերժելը ֆաշիստներուն կ'ուզէր, մասնաւորապէս հայերս կը խուսափէինք դիմորդներուն «ոչ» ըսելէ եւ անոնց հակառակելէ, մինչդեռ սեղացիները շատ անկէ դիմադրեանք կը մերժէին, ձեռնարկողներն ալ այդ գիտնալով՝ հայկական շրջաններ կը խուժէին:

Անուշաք դրամահաւաքի ձեռնարկներուն մեծ մասը դասական չէր եւ անհասներ առիթը օգտագործելով ամօրհնի Կահիրէ աղբիւրի վերածած էին Պաղեստինեան հարցը:

Պաղեստինեան հարցը ոչ միայն գործարքի վերածուած էր, այլեւ միջազգային դիւանագիտութեան ու միջդասական հարցերու մեջ մխրձուած էր, ծախու կամ վարձու գործի մը, որ հոս ու հոն փառաբանական հակամարտութիւններ յարուցանելու կը ծառայէին:

1948-էն ի վեր, սիւս Երուսաղէմ իր եօթանասու-նասնակը կը թեւալորէր Պաղեստինի հարցը ու անոր լուծումը դեռ չէր ելի հորիզոնին վրայ: Իսրայէլ սասնեակ ու սասնեակ անգամներ մերժած է ենթարկուիլ ՄԱԿ-ի որոշումներուն ու ոչ մէկ դիմադրութիւն արձանագրած, ընդհակառակը, ամէն օր փչ մը անկէ հողաբաժանում իրացնելու տեսլէ: Իսկ Պաղեստինի խեղճ, բայց ֆաշիստ ժողովուրդը յարաւան Երուսաղէմէն հեռու կը մայրաքաղաք, հրազենի դէմ ֆարով ու դաւաճակով, հակառակ որ անոնց ղեկավարները շատեց շեղած են բուն նպատակէն ու ժողովուրդը կ'օրօրէն սին յոյսերով:

Շոցի երկիրներու ղեկավարներն ու իրենց խօսակող կրօնականները, ժամանակի ընթացքին սկսանք բաց ի բաց իրենց գոյները դուրս տալ, երբ յայտնի դարձաւ, որ բոլոր այդ մուսուլմանները արդէն յարաբերութիւններ ունին Իսրայէլի հետ, ձեւակաւորէն եւ հրադարձաւ զայն դասադասելով հանդերձ:

Անարդարութիւնը յարթանակեց, ինչպէս՝ յաճախ: Ու այս բոլորին վրայ ԱՄՆ-ի նախագահին վերջին «ֆաշիզմի դեմ» Երուսաղէմը Իսրայէլի մայրաքաղաք ճանչնալու որոշումը, ուրիշ բան չէր, քան սասնամեակներու անարդարութեանց համարազումարը, որուն դասադասումը աշխարհի շատ մը մայրաքաղաքներու մեջ արհմարտի ցոյցեր տեղի կ'ունենան: Արհմարտը թափուող արհմարտը, արհմարտ են անցնող եօթանասուն տարիներու դաշնային ու Երուսաղէմը, քանի որ իրականութեան մէջ չի փոխուի, 300 միլիոնոց արաբական աշխարհն ու միլիոնաւոր անկէ իսլամական աշխարհը արհմարտի մը իրարմարտ են, այնքան ասեմ որ անոնց ղեկավարները իրենց մահաբաններու գերեզմաններուն վրայ իրարու կենաց կը դարձնեն ուսմարտի բաժակներով:

ՈՍՏԵՆ ԿՈՂՄՈՅԱՆ

Րոտներ առաջ վերադարձաւ ՈԱԿ կենտ. վարչութեան կողմից կազմակերպած Մեծ հայրենադարձութեան 70-ամյակին նվիրված «Կլոր սեղանի», եւ քանի դեռ տրամադրութիւններ թարմ են, որոշեցի այդ օգտագործելու հանձնել թղթին:

Կազմակերպիչները շատ տեղի են ձիւց, առաջին իսկ դասից, խնդրեցին ներկաներին մտադրուող հարցը չփախակնանցնել եւ այսօրվա արագադրութիւններուն մեջ ղեկը ղեկը երեւոյթի հոգեբանական ֆակտորներին վրայ ():

Մթնոլորտն ավելի քան դասական էր, թէ դարձն Ավետիսյանի բացման խոսքով եւ թէ՛ դասական գիտությունների դրկոն Սուրեն Սարգսյանի, որդէս վարդի, չափի զգացողութեան եւ նյութին լիիրակ տրամադրութեան արկեսով:

Քանի որ տղերիս հեղինակը մասնակից է եղել 1964-65թթ. ֆարավանների ընդունման կազմակերպչական աշխատանքներին, նրան ավելի արժանացնում էր հարազատ եր մտադրող թեման, գումարած իր արեւմտահայ ծագումը:

Արդ մեկ-երկու օրինակով, հասկալու երիտասարդներին ներկայացնեմ այդ օրերի մթնոլորտն ու իրավիճակը Հայաստանում, ամենայն օրելիս լուծութեանը՝ թվարկելով եւ լավը, եւ վատը... Վերջին մոտեցումը (վասն ու լավը) խիստ կարեւոր են համարում, քանի որ անկախութիւնից հետո միայն անդամաստիան հարց առաջացաւ, թէ ինչու՞ սկսեց ժամանակը՝ ներկան, միշտ թերագնահատում է անցյալը, իր դաստիարակները, իր ձեռնարկները:

Երբ խոսում ենք քանի տարի են գնալով, ժողովրդի գոնէ կետը (սախտներին չհաւանում) կարո՞ղ է հիշում անցյալը, բայց երբ հայտնվում է դաստիարակական կարծիք, լավագոյն դեմքում լուրջում է: Այսօր մենք չենք ընդունում

Ախտար, ախտար մինչեւ վերջ

մեր խորհրդային շրջանը, որն էլ իր հերթին չէր ընդունում Առաջին համաշխարհային շրջանը: Ինչու: Այդ հարցին կողմնակից փառաբանք, դասաբանք, թէ՛ հոգեբանք, միեւնոյն է՝ միայն լինի՛ր որեւէ դասաբանք:

Սփյուռֆախայ գրողների քանի՞ առաջին համաժողովար եղաւ, քանի՞ առաջին համաժողով, ո՞ր են նախնիները:

Յակոբ, երբ ես եմ մայրում, տեսնում եւ հիշում եմ միայն, որ ջարդվել ու արտուրվել եմ, բայց որ աշխարհի առաջավոր երկրների շարքում եմ եղել, գիտեցի, մեծակոյտով, նույնիսկ արդարաբանութեանը, դրանք չենք հիշում ու չենք ասում:

Գալով ներգաղթին՝ չեմ կարող չիջել «մեծ գործերը մեծ գոհեր են դասանշուն»-ը, եւ թէ ներգաղթին իր բացառիկ ու անգնահատելի արդարութիւնը սկիզբ մեր երկրին, ապա դրա կողմին եղան, կասեի, անձնական ողբերգություններ:

Ընթերցողը կողմնակցում, թէ ի՞նչ արդեւոր Եգիպտոսից ժամանողները, երբ բարեկեցիկ կյանքից հետո մտնում էին նրանց «փափախանա» թաղամասը, ուր անկարագրելի ցեխ էր, եւ բեռնասարը չէր կարողանում մոտենալ արդեւ դասաբան, անորակ շեմերին, ուր ինչ տեղաբնակներն էին ստասում սասնակի տարիներ: Անուշաք, Հասաֆից եկած Անուշաքն իր վեց մանկահասակ զավակներով մտնում էր գորգերը փռած ջեռուցվող սան հասակին, իսկ նկարիչ Հակոբ Հակոբյանի եղբայրը՝ Սարգիսը, գլուխն առած փետրի մեջ չէր ցանկանում «ֆակել» իրերի արկղերը:

Նա ուզում էր ես գնալ հեռու այդ դասից ու գնալ տարիներ անց, չնայած ճեմսի կոմբինատում դիրքի հասաւ, ճեմսից վեց ողբե լավագոյն փոխարին:

Հակոբյան, Օւլիկյան, Դոստոյան եւ այլ ընտանիքների կողմին էր Կիտրոսից ժամանած վարորդ ժաման, որն արդեւ մեր ամուսնու ասելով, որ իրեն խոստացել են «յուս ավտոբուս», բայց հիմա

սալիս են «Պագ», եւ որքան գնահատելի էր այն փաստը, որ ժաման դեռ երկիր չհասած արդեւ գործ ունէր, նույնքան այդպիսի էր այն, որ Հայաստանի վարորդների համար «Պագ»-ը լուսն էր: Եթէ ժաման հիմա Հայաստանում է, վստահաբար լուսն կգտնի, իսկ գործ...

Ախ ժամաների, սարգիսների, անտանների դժվարությունների, գրկանների շնորհիվ էր, որ Հայաստանը թարմ արյուն ստացաւ, ծաղկեց, միութեան մեջ առաջատարի դեր ունեցաւ, ունեցաւ արաբաւան Զավեն Դոլաբչյան, իսկ վերջինս՝ ախտար կին, որն էլ գիտնականին ԱՄՆ առաջնորդեց: Մեր է այժմ նրա սերունդը օտար փեսայով՝ գուցէ Եգիպտոսում...

Չեմ կարող գայթակղությունս զսղել ու չիջել մի դրվագ վերոհիշյալ «Կլոր սեղանից»-ը. երբ ներկաներից մեկը դժգոհեց, թէ ժամանակին իրեն ախտարի ճուս են ասել, մեկ այլ դասական ախտարի ճիս ճուս՝ հայտնի մտադրական վերջինս Սվազլանի նույնպէս մտադրական արջիկը՝ Քնարիկն ասաց, որ իմն այդ ախտար չարչրկված հասկացության մեջ միշտ որակի իմաստ է տեսել եւ օրինակներով, կասեի՝ երկրաչափութեան, ապա ցուցեց իր կարծիքը՝ երկրորդելով վարդի նույն մոտեցումը:

Ավարտելով խոսքս՝ ասեմ, որ զեկուցողը՝ դասական գիտությունների դրկոն Արման Երիզաւարյանն իրեն հակացված ժամի մեջ մնաց, այնուհանդերձ ստիպված եղաւ դասաբաններու հարցերի մի տարիքի՝ ցույց տալով սկսել թեմայի իր գերագնաց իմացությունը եւ ընդհանուր զարգացումը:

Ընդհանրապէս կազմակերպիչներին, որ այս «հայ ես դու, հայ եմ ես, վայ քո ցավը սանեմ ես» ժամանակներուն կարողացան կազմակերպել գիտական, բարեկամական, ջերմ մթնոլորտով հանդիմանը:

12.12.2017.

1 Երուսաղէմ, թէ՛ Al-Quds, Ալիեւի մուղամն իր ...

Նրա ընտանիքը հրեաների կողմին խաղաղ գոյակցում է Թել Ավիվում: «Ինչու՞ն է խանգարում, որ խաղաղութեան համար միակ հնարավորությունը՝ «երկու դիմադրութեան, մեկ մայրաքաղաք» բանաձեւումը, բոլորի համար հավասար իրավունքները դասադասուէին: «Պաղեստինը չենք ուզում, բայց եթէ որոշում չիջնուի, այլ ել, քան զեմին դիմելն է, չենք տեսնում», կարծիք է հայտնում մեկ ուրիշ Պաղեստինցի:

«Ոչ միայն փառաբանական վերնախավը, փառաբանական հասարակությունն էլ Բեռլինում են Գերմանիայում դասադասուէին, որ վախի մթնոլորտ չիջնի հրեաների համար», հրեական համայնքի ներկայացուցիչներից մեկի դասադասում է սա, որ իրենցում է 14-ամյա գերմանաբանակ դասադասում հետ կասարված դեմքը, նրան «հրեա» ասելով նսեմացրել էին համադասարանցիները, ինչը ծնողներին ստիպել էր ուրիշ դողոց տեղափոխել երեխային: «Պիտի ամաչեմք, որ մեր փողոցներում հակահրեական կոչեր են լսվում», ինձ հետ գրուցելիս ասում է «Դոյչե բանկի» երիտասարդ գերմանուհի աշխատակցուհին, որ իր երեխաներին, ինձ էլ ասում է՝ «վսանգավոր փուլ եմ մտնում»:

Վսանգի մասին մի փչ այլ ձեւակերպում է ամուսն իսրայելցի փառաբան, Բեռլինում ծնված Դավիթ Ռանանը, որ նկատել է սալիս, թէ տարբեր երկրներում ամբողջապէս հայտնաբերութեան հեղինակների, դրանց շարքում Իսրայելի դասադասութեան նախարար Լիբերմանի ասածը նույնքան երկրորդային է, որքան Գերմանիայում ցույցերի ժամանակ հնչող կոչերը: «Մենք միտի նրանց այն զգացումը փոխանցեմք, որ հասկանանք, թէ այստեղ նրանց լինելը ողորմելի չէ», բարեբանութեան հայտարարել էր նախարար Լիբերմանը՝ իրականութեան վրայ արաբական բնակավայրերի մասին խոսելով: Թել Ավիվում, Երուսաղէմում աշխարհ

ող գերմանացի լրագրողները մեկ ուրիշ շեմարում արեցին՝ Իսրայելում Թեմ-փի որոշումը միաձայն ողորմում է հասարակության մի շեմը միայն՝ կառավարութեանը սաստիկներն ու համակիրները, մյուսների համար խաղաղութեանը, թէ՛ դասադասում բանաձեւումը թեմա չի դառնում: Նրանց համար փողոց դուրս գալու այլ առիթ կա: Վարչապետ Նաթանյահուի՝ «Crime Minister»-ի կառաւարտութեան դեմ դաշնադր, որ կարեւորել են ահել, թէ ջախել, ընտանիքներով: 10 հազարավորների ման ցույց վաղուց չի եղել Թել Ավիվում:

Գերմանացիները նկատել են սալիս, թէ Թեմփի հայտարարութեանն ուղղված էր Ռուսաստանին, որ Սիրիան, Եգիպտոսը իր ազդեցության տակ առած, մեղադրում է սկսել Երրորդի հետ՝ ՆԱՏՕ-ի անդամ նրա ղեկավարած այդ երկրները սեղ դարձնելով Գոյնիստական միջուկը կազմակերպելու գործում: Իսկ Թեմփի, Պուսիին հրաժեշտից հետո, որոշեց արաբական աշխարհի ներդաստանութեան ձգտող միջազգային համար դիրքերի դեր ստանձնել: Իսլամական երկրների առաջնորդներին Իսրայելի եւ ԱՄՆ-ի դեմ «մեկ ծայրով» բողոքել-ստաստնալու Երրորդի ցանկությունն, ասում են, թերկասար մնաց: Առաջին հերթին՝ հրավիրյալ երկրներից ոչ բոլորն էին ներկայացել երկրի ղեկավարի մակարդակով: Թեմփիայի կողմին ընդգծված էր Իրանի ներկայությունը, Բախրեյնը ընդհանրակ կազմով էր ներկայ ընդգծելով երկու երկրների հարաբերությունների բարձր մակարդակը, Եգիպտոսն ուղարկել էր փոխնախարարից մեկին, իսկ արաբական սուննի երկրներից ոչ այնքան կարեւոր դեմքեր էին մասնակցում հիշյալ գազաթափողութեանը, դարգաբանում է «Վելթ»-ի թղթակիցը՝ ընդգծելով, որ Սաուդյան Արաբիայի թագավորը բացակա էր՝ երեւի հրատարակելու մնան հավաքին իր ներկայութեան անհրաժեշտությունը: Նրա

փոխարեն կրոնի նախարարն էր Սամբուլ ժամանել: Իսլամական համագործակցության կազմակերպության արաբաբանութեանը կողմին ընտանիքները ձեւաչեց Պաղեստինի մայրաքաղաք: Սա ինչ-որ բան նշանակում է: Փաստաթուղթը ստորագրած բոլոր այդ երկրներն առանձին-առանձին ձեւաչեցին եւ Երուսաղէմը Պաղեստինի մայրաքաղաք, նրանցից որեւէ մեկն իր դեմադրությունը կրացի, ավելի ճիշտ՝ կկարողանա՞ բացել այնտեղ: «Վելթ»-ի կարծիքով, ստաստան ժողովից արձակված Թեմփիայի գլխավոր նեւն ուղղված է Արեւմուտքին, Իրանի եւ Ռուսաստանի հետ Արեւմուտքին ընդդիմանալու է:

Գերմանացի մեր գործընկերների ուստիութեանը չի արժանացել մեզ դրացի երկրի՝ Արրեջանի նախագահ Իլիան Ալիեւի մասնակցությունը գազաթափողութեան: Դրա մասին իրազեկ եմ դառնում «Ազեթաջի»՝ հասկալու գերմաներն եւ անգլերն հրատարակումներին ծանոթանալիս: Այն, որ գերմաներն իսկապէս թաղաքի ծանուցման մեջ Երուսաղէմ բաղը Al-Quds՝ արաբական ձեւով ներկայացնելով Արրեջանն ուզում է տարբերվել եւ իսլամական աշխարհին իր հավասարութեան մասին վստահեցնել, ակնհայտ է այդ արաբաբանում, ինչպէս եւ այն, որ անգլերն տարբերակում ներկայացված նրա կողմը, թվում է, թէ ստաստանում չի էլ հնչել: Այլապէս օտարերկրաթղթակիցներից մեկը կնկատեւ, որ Ալիեւը խոսելով Դարաբաղի, իրենց 20 տկոսը զավթելու, Հայաստանի թեմաական գործողությունների մասին, ավելի հեռուն է գնում՝ մահմեդական երկրներին կոչ է անում իրենց, որ բարեկամական հարաբերություններ հաստատելու դասադասականությունն ունեցող Հայաստանը նրանց համար բարեկամ երկիր լինել չի կարող: Գերմանական մամուլն առիթը բաց չէր թողնի:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Ներմուծում եւ արտահանում՝ 10 ամսում գրեթե հասել ենք 2016-ի սարեկան ծավալներին

Տարեկան մոտ 2 ամիս առաջ, 10 ամսվա արդյունքներով Հայաստանի արտահանումը առեւտրաբաժանառությունը կազմել է գրեթե 5 մլրդ դոլար, ավելի կոնկրետ՝ 4 մլրդ 979 մլն դոլար: Նախորդ տարվա հունվար-հոկտեմբերի համեմատ 22,4 տոկոսով կամ մոտ 900 մլն դոլարով արտահանումը առեւտրի ծավալների նման աճը վկայում է միայնակ փոխկադրակցված մի քանի տեղափոխումների մասին:

Դրանք են՝ երկրի ներսում սննդամթերքի արտահանման ավելացում, բնակչության կողմից վճարումն առաջնորդող աճ, սննդամթերքի իրական հասվածում մասնավորապես արդյունաբերությունում նկատելի աճ, արտերկրից ստացվող մասնավոր փոխանցումների աճ՝ դայմանավորված հիմնականում Ռուսաստանի սննդամթերքի կացության բարելավմամբ, համաժառանգաբար սննդամթերքի մեջ բարեփոխումներ կատարվելու, Եվրասիական սննդամթերքի միության (Eurasian Food Forum) երկրների հետ առեւտրաբաժանառության աճի մասին, միջազգային շուկաներում մեծահասակների, մասնավորապես ռուսների, բարձր գներ: Եթե սրանցից մի մասը այսօր ասած, ակամայից է նույնպես արտահանումը առեւտրի ծավալների ավելացումը, առաջ մյուս մասն էլ դայմանավորված է կառավարության կողմից սննդամթերքի աճի խթանման գործողություններով՝ մասնավորապես արդյունաբերությունում եւ գյուղատնտեսությունում:

Սա՝ ընդհանուր արտահանումը առեւտրի ծավալների մասին: Ինչ վերաբերում է առանձին-առանձին ներմուծման եւ արտահանման ցուցանիշներին, առաջնորդողը հետևյալն է:

Ներմուծումն ավելացել է 24 տոկոսով կամ 626 մլն դոլարով (կազմելով 3 մլրդ 234 մլն դոլար), ընդ որում բոլոր ուղղություններով՝ ԱՊՀ եւ ԵԱՏՄ, Եվրոմի-

թյան (ԵՄ) եւ այլ երկրներից: Սա առավել փոքր հիմնավոր աղյուսակ է այն թեզի սնունդային, թե Հայաստանի ԵԱՏՄ մեկնելը սահմանափակել է այլ երկրների հետ մեր առեւտրի ծավալները: Նույնպես, որ ներմուծման 10 ամսվա ծավալները ընդհանուր մոտեցել են 2016-ի սարեկան ծավալներին (2 մլրդ 273 մլն դոլար): Աճի մասին միտումն է արձանագրվել նաեւ արտահանման ցուցանիշներում:

Դեռեւս անցած տարվանից սկսած, արտահանման աճի բարձր ցուցանիշները ընդհանուր առմամբ շարունակվում են: Այս տարվա 10 ամիսներին աճն այստեղ կազմել է 19,4 տոկոս կամ մոտ 284 մլն դոլար, հասնելով 1 մլրդ 745 մլն դոլարի: Համեմատության համար նույնիսկ, որ այս ցուցանիշը եւս գրեթե այնքան է, որքան եղել է 2016-ին ամբողջ տարվա ընթացքում (1 մլրդ 791 մլն դոլար) եւ վստահաբար կարելի է ասել, որ սարեկան ցուցանիշը կգերազանցի 2 մլրդ դոլարը:

Ինչ վերաբերում է արտահանման կառուցվածքին, առաջ, բացի համախումբային արտահանումից արտահանման ավելացումից, դայմանավորված մեծահասակների եւ մասնավորապես ռուսների միջազգային բարձր գներով, կայուն ընդունվելով ավելանում է նաեւ դասակարգված արտահանումը: Մասնավորապես, դասակարգված արտահանումը արտահանումը տարվա 10 ամիսներին ավելացել է 23,2 տոկոսով կամ շուրջ 76 մլն դոլարով, հասնելով 407 մլն դոլարի: Եվ 40 մլն դոլարով կամ 22,7 տոկոսով ավելացել է ոչ թանկարժեք մեծահասակների դասակարգված իրերի արտահանման ծավալները՝ հասնելով 223 մլն դոլարի: Պատճառը արտահանման թողար-

կող մեկ այլ ոլորտի՝ մանածագործական իրերի (թեթեւ արդյունաբերության) արտահանումն աճել է 38 տոկոսով կամ մոտ 29 մլն դոլարով: Արտահանման ծավալներն այստեղ հասել են 106 մլն դոլարի: Մեքսիկայի, սարգսկայաների եւ մեխանիզմների արտահանումն աճել է 2 անգամ կամ 16 մլն դոլարով եւ կազմել 33 մլն դոլար: Քիմիական արտահանումի արտահանման ծավալները նույնպես կտրուկ աճել են՝ 62,3 տոկոսով կամ մոտ 9 մլն դոլարով, հասնելով 22 մլն դոլարի: Պատճառը արտահանման ամենամեծ աճ արձանագրած ճյուղերն են:

Փոխարենը, նվազել են երկու խոշոր աղյուսակների՝ անցյալ տարի գրեթե կրկնակի աճ արձանագրած թանկարժեք եւ կիսաթանկարժեք իրերի, թանկարժեք մեծահասակների դասակարգված իրերի արտահանումը՝ 22,2 տոկոսով կամ մոտ 54 մլն դոլարով եւ բուսական ծագման արտահանումի, այսինքն՝ գյուղմթերքների արտահանումը՝ մոտ 23 մլն դոլարով կամ 39,2 տոկոսով: Գյուղատնտեսության ոլորտից հարկ է նշել նաեւ կենդանիների եւ կենդանական ծագման աղյուսակների արտահանման աճը՝ 18 մլն դոլարով կամ 59,7 տոկոսով:

Համախումբային արտահանումի, հիմնականում ռուսների խթանող արտահանման աճը կազմել է 39,8 տոկոս կամ 154 մլն դոլար, որի արդյունքում արտահանման ընդհանուր ծավալն այս ճյուղում կազմել է 540 մլն դոլար: Եթե այս ցուցանիշը համեմատենք դասակարգված արտահանման ծավալների արտահանման ծավալների համահավասար աճի հետ, առաջ կստանանք, որ դասակարգված արտահանումի

ծավալներն ավելի մեծ ծավալով են ավելացել, քան հունվարից:

Ինչպես արդեն նշվեց, շարունակել են աճել ծավալները ոչ միայն դեղերի մեր ավանդական շուկայի՝ Ռուսաստան, այլեւ դեղերի ԵՄ եւ դեղերի այլ երկրներ:

Դեղերի Ռուսաստան արտահանումն ավելացել է 43 տոկոսով կամ 129 մլն դոլարով, կազմելով 428 մլն դոլար: Մեր արտահանման մեջ Ռուսաստանը զբաղեցնում է ամբողջ արտահանման 24,5 տոկոսը եւ հիմնականում մեր դասակարգված արտահանումի շուկան է հանդիսանում: Դեղերի ԵՄ երկրներ արտահանումն աճել է 28 տոկոսով կամ մոտ 108 մլն դոլարով, կազմելով 495 մլն դոլար: Հիշեցնենք, որ այս ուղղությամբ հիմնականում արտահանվում է համախումբային արտահանում:

Այլ երկրներից ամենախաղաղ՝ 3,6 անգամ կամ մոտ 152 մլն դոլարով աճել է դեղերի Եվրոպայի արտահանման ծավալները, մոտենալով 170 մլն դոլարի: Դեղերի Միացյալ Արաբական Էմիրություններ արտահանումն այս տարվա 10 ամիսներին ավելացել է 87,6 տոկոսով կամ մոտ 36 մլն դոլարով, հասնելով գրեթե 77 մլն դոլարի: 21 մլն դոլարով կամ 66,5 տոկոսով ավելացել է արտահանումը դեղերի ԱՄՆ, կազմելով 52 մլն դոլար: 16 մլն դոլարով կամ 19,8 տոկոսով աճել է դեղերի Չինաստան արտահանումը, կազմելով 95 մլն դոլար:

Այսպիսով, կարող ենք փաստել, որ ընդհանուր առմամբ ընթացիկ տարին համեմատաբար բարեփոխում է մեր երկրի սննդամթերքի արտահանման արտահանումը, այդ թվում արտահանումը առեւտրաբաժանառության համար՝ ի տարբերություն նախորդող 2-3 դեկտեմբերի տարիների:

ՍԱՌԱ ՉԱՍՊԱՐՅԱԼ

Նյու Յորկ

Հայաստան-Իսրայել հարաբերությունները ղեկ է մաքրել հակահայ ֆարոգչությունից

Նա, որ հակասեմականությունը Հայաստանում առաջին անգամ է գրավում հետխորհրդային երկրների բարձր եւ երրորդ շերտը՝ Եվրոպայում, որ Հայաստանում տրամադրվում են հակասեմական գրեթե, դասակարգված հեռուստատեսություններ, իսկ հրեական համայնքի ղեկավար Ռիմա Վարժապետյանն իր նկատմամբ կզսնի իրեն վերագրած Ա. Քաթի մոգոնած խոսքերը եւ իր ասած աստիճանաբար կողմնորոշող աղջեղաբանություններ: (*)

Հայ-հրեական հարաբերությունները մասամբ վստահող Ադրբեյջանի սփռած այս ֆարոգչական աղբը, չունենալով դասակարգված հակադեմոկրատիկ, գնալով մեծ ծավալների հասնող զարգացումները եւ սարածում իր շուրջ: Մասնավորապես կերպով չի հակադրում Իսրայելի հայ համայնքը եւ Երուսաղեմում Հայոց դասերի փարոսը: Սակայն, ինչի՞ մասին կարող է խոսք լինել, եթե Իսրայելում բացվող ամեն Աստուծո օր մի

անհիմն զրգարաններից, հարի՛ր հայ եւ հրեա ժողովուրդների իմաստուն, դատարան փորձություններ հաղթահարած դարավոր բարեկամության ոգուն:

Վերոգրյալը կրկին անգամ հավաստում է այս թերթի էջերում ֆանդոս հնչեցված միջոց, որ անհրաժեշտ է Հայաստանի Կառավարությանը լրբիսական կառույց ստեղծել Ս. Նահանգներում, սասարելու թուրքազերի ֆարոգչական ղեկն անհավասար դայաբ մղող հայկական ուժերին: Այն ղեկ է:

ա. Ազգային ՀՀ եւ Արցախի Կառավարությանը:

բ. Հակադեմոկրատիկ - ադրբեյջանական հակահայ ֆարոգչամեթոդային հարձակումներին:

Դրա համար ղեկ է Կառավարությանը օգտագործել Ամերիկայում եւ համայն Սփյուռքում առկա հայկական համայնքի ահռելի ներուժը: Վաղուց ժամանակն է, որ ռուսագի սփյուռքահայ եկեղեցական, կուսակցական, մեծահասակներ, մեծահասակները դուրս գան աստիճանային սարիների ինքնավարության իրենց դասայինից եւ դադարեցնեն միայնակ հակադրող, ֆայդիլի անմիաբանությունը: Այսօր այլ մարտահրավերներ են ծառայում հայության առջեւ: Մեզ դասարարված ֆարոգչական դասերը մեզ սանուկ ենք ասելու: Այս փաստի վրա հարկ է բեկեղել ղեկավար եւ համահայկական ուժերի:

*) Տիկին Ռիմա Վարժապետյանի հետ «ԱԶԳ»-ը իր 10.11.17 համարում «Հայաստանում չի եղել եւ չկա հակասեմականություն» վերնագրով հոդված է Ան. Գրիգորյանի հարցազրույցը: **ԽՄԲ.**

Ազգային հերոս, մեծ մտածող, ստարադես Գարեգին Նժդեհի անվան շուրջ ահազանգող միջազգային հիստերիայի նախաձեռնողն, անկասկած, ադրբեյջանական ֆարոգչամեթոդն է, որը ձգտում է Ամերիկայի հրեական համայնքում եւ ողջ հրեական աշխարհում հայի հակասեմական կերպար ձեւավորել: Նույն փորձը, ինչպես Տեսանք վերջերս, սեղանացվում է նաեւ Ռուսաստանում, որոշ ծախսով ՉԼՄ-ների եւ վերլուծաբանների միջոցով: Առիթը՝ ժամանակին ազերի հայակոչել երախը վառած մեծն Նժդեհի դասականներն է Հայաստանում, որի կերպարի նկատմամբ ունեցած ահն ու սարսափը մինչ օրս հանգիստ չի ասլիս Սյունիքի, Արցախի դասականներից միայնակ թուրքին: Նժդեհի անձի շուրջ ադրբեյջանցիների սանձազերծած մոլեռանդ արեւելի հիմնական հարթակը հրեական առջանց անգլալեզու Jerusalem Post-ն է եւ այդ մեղադրանքի արբանյակային մանր-մունր կայքերը:

Երեւանում Նժդեհի արձանի տեղադրումից հետո վարձկան լրագրողների հակահայկական ցանցը (network), հավաքագրված Ս. Նահանգներում գործող ադրբեյջանական լրբիհիզմի կողմից, Նժդեհի մասին փաստերը նենգափոխող բազմաթիվ հոդվածներ հրատարակեց: Տարածք խնայելու համար, չհիշատակելով վերագրերը, նենգ Նժդեհին՝ մացիս, Հոլոքոստի մասնակից, Հայաստանի՝ օկուպանտ, հակասեմական, հայ ահաբեկիչների հովանավոր ներկայացնող որոշ հեղինակների անուններ՝ Ջերեմի Շարոն (Jeremy Sharon), Արյե Գաթ (Arye Gut), Յակով Զաքս (Yaakov Katz), Նու-

րիթ Գրինգեր (Nurit Greenger), Էլմիրա Թարիվերդիեյա (Elmira Tariverdiyeva), Ռաբբի Իսրայել Բարուք (Rabbi Israel Baruk), Ալեքսանդր Մուրինսոն (Alexander Murinson): Ընդ որում, «Երեսուն արծաթով» վաճառված սրանցից Երեւանի հեղինակ են գեներալ Նժդեհի վասակը այլափոխող մի քանի հոդվածների:

Ն.Գրինգերը վերջին մեկ տարվա ընթացքում գրել է հակահայկական 13 հոդված JPPost-ի առջանց՝ «Մասնիկ ինձ ու՛նես» խորագրակիր բլոգում: Հայերը կորցրել են իրենց բարոյական կողմնորոշումը, վկայում են Երեւանի կենտրոնում հառնող Գարեգին Նժդեհի մոնումենտը արձանն է, գրում է նա, իր զգալիստություն մեջ «Բնակչություն» ԱՍԱԼԱ - Վարուժան Վարապետյան - Սոնթե Մելիքյան անունները: Այս առումով իսկական ռեկորդակիր է հակահայ Արյե Գաթը, ով ներկայանում է որդես ֆալաֆական վերլուծաբան, Իսրայելի հանրային հեռուստատեսության եւ ռադիոյի Իսրայել-Ադրբեյջան, Իսրայել - Թուրքիա առնչությունների փորձագետ: Միայն այս ընթացիկ տարվա ապրիլ է հակահայկական 20-ից ավելի հոդված, որոնց միայն վերագրերը կարող են ֆեյսբուքի գործարարները հիմն հանդիսանալ ռաիզմի, ասելության, ֆեմինիզմի ֆարոգչության մեղադրանքով: Այս հոդվածի սկզբում Իսրայել - Հայաստան դիվանագիսական մերձեցումների առիթով իր գրած՝ «Հայաստան-Իսրայել հարաբերություններ. մի՞՞, թե՛ իրականություն» (Armenian-Israeli relations: myth or reality?) ստաիկ հոդվածից ընթերցողը կհմա-

Հայ ժողովուրդը միշտ ալ լուսաբան- ջը ունեցած է միանալու եւ զօրանալու եւ, հակառակ մեր ցանկաւեցում- քեան, այդ միութիւնն ու միասնակա- նութիւնը գոյութիւն չեն ունեցած անհրաժեշտ դարաշրջանին: Յաճախ հայ ժողովուրդը միացած է իր ինքնա- դաստիարակման մարտերուն մէջ: Մեր բաժանումները, սարանջատում- ները, երկփեղկումները յանկարծ ա- նյայտացած են, երբ ժողովուրդը զգացած է գոյութենական վտանգ մը եւ ունի մէկէ աւելի ժողովուրդը՝ ինքը զարմացած է իր հազարադարձի ու հա- զարագիտ միասնականութեան վրայ:

Հայութիւնը ինքզինքն ասող հաւա- քականութիւն մը չէ, եւ մեր ազգին մէջ սարբերութիւնները, բաժանում- ները, դառնակոտորները առ հասարակ հետեւանման են արտաքին ազդակ- ներու-աշխարհագրական բաժա- նումներու, օտար տիրապետութեանց ենթակայութեան եւ այլ դաստիարակ- անքով: Չորրորդ դարուն, երբ Բիւզան- դիոն եւ Պարսկաստան իրարու մէջ բաժնեցին մեր երկիրը, մեր ժողովու- րդը այնպիսի հակադարձութիւն մը ցուցաբերեց, որ հզօրացուց իր ներքին

ճանը: Այս հակասութիւնները, եւ այս երեւոյթները անուրանալի կերպով հե- տեւանման են մեր սարանջատումնե- րուն, մեր միջեւ գոյութիւն ունեցող անկամարջի սարանջատումներուն եւ մասնաւորաբար օտար տիրապետու- քեանց ենթակայութեան:

Ուրեմն, ասոնք դուրսէն դարձա- յարուած մկարագրի գիծեր եւ ազգային երեւոյթներ են, որովհետեւ, մեր ժողո- վուրդը ինքզինքն փճացնելու ներքին բնազդային մղումը չունի, այլ, ընդ- հակառակը, կենսասէր է եւ մարտու- նակ՝ ի խնդիր վերադարձի:

Մեր ժողովուրդի մտածող եւ յառա- ջադարձ խաւը միշտ անդրադարձած է ներքին միասնականութեան ան- հրաժեշտութեան, որ ուղղակի ազ- դակն է մեր ազգային վերադարձին. եւ Մեծն Տիգրանէն մինչեւ մեր զար- քունքի սերունդը - Իսրայէլ Օրինք, Յովսէփ Էմիններ-Մախակարապետ- ները հանդիսացած են ազգային միասնականութեան: Պոլիսէն՝ Ար- փիար Արփիարեան եւ Թիֆլիսէն՝ Գրիգոր Արծրունի մատուցած կա- մուրջ մը հաստատեց էին մեր մշա- կութային զոյգ ուսմաններուն միջեւ

նաեւ խոր փրակի համալիրը:

Պէտք է ընդունիլ, որ այս երրորդ սե- րունդի թրջարամներուն դարազա- յին զգալի է շարժումը դեմի համազ- գային եւ միջազգային արժեքներ: Կո- միտաբար, Այվազովսիին, Սարգսեանն ու Էջմիածինը համաշխարհային ար- ժեքներ են: Ի դէպ, երբ սերունդի դա- մանիւծներուն վրայ երեւցած դժբեր- անքները արժեքներ են եղած: Ոչ ոք իրատեմբում իր հարց յարուցանելու ա- նոնց ընտրութեան մասին: Սակայն հարցը այն դժբերու մասին է, որոնք անտեսուած են եւ կը շարունակեն անտեսուիլ նաեւ փողոցներու ա- նուանակոչութիւններու մէջ: Հարց լինի չէ ըլլայ արեւմտահայութեան կամ սփիւռքի արժեքները դարձադարձ- անքով: Սակայն ազգ մը, որ միեւնոյն չա- փանիւծները չունի իր իրական մեծու- քիւնները հաւասարադարձ ճանչնալու եւ արժեւորելու, այդ ազգը զուրկ է յի- սի մնայ միասնականութիւն ստեղծե- լու հնարաւորութենէն: Այն իմացա- կան ճանաչողութեամբ, որ երկնած է Թումանեան, Սունդուկեան, Չա- րենց, Նար-Դոս, Բակունց, Սեւակ, միեւնոյն ժամանակ հայ դասական

Միութիւն, միասնականութիւն եւ մասամբ նոցիւն

միասնականութիւնը. այրութեանի սա- րածումը, փրստնեական հաւաստի հզօրացումը եւ միասնական դաս- մութեան գիտակցութիւնը դարձան այնպիսի ազդակներ, որոնք լուսա- րանցեցին մեր ազգին ներքին միաս- նականութիւնը:

հայ մատուցածութեան եւ հայ ժո- ղովուրդի մէջ յառաջացնելու այնքան ցանկալի միասնականութիւնը եւ ստեղծե- լու հասարակաց արժեհամակարգ, որ կրնայ միակ հիմքը հանդիսանալ այդ միասնականութեան:

զրականութեան մէջ ամբարձած է Չոհրաբըր, Սիւսանթոն, Վարուժա- նը, Թէֆեանը, Մեծարեւոյցը, Դուրեա- նը եւ Պեշիկթաւեանը:

Սակայն ժամանակները, աշխար- հագրական հեռաւորութիւնները եւ ունեցած են իրենց խոր անդրադար- ձը՝ մանրացնելու, բաժնելու, սարան- ջատելու եւ իրար հակադրելու մեր ժո- ղովուրդին հասունանալը: Աշխար- հագրական հեռաւորութիւնները զօ- րաւոր ազդակներ հանդիսացած են բաժանումներու՝ հաղորդակցու- քեան եւ ճանաչողութեան հնարաւոր- ութեանց բացակայութեան: Նոյն- րոպէս օտար տիրապետութեանց ենթա- կումները եկած են սեղայնական ար- ժեքափեր եւ մշակութային չափանի- ւծեր ամբարձելու սարբեր ազդեցու- քեանց ենթակայ հայ հասունանալու մտածելակերպին եւ արժեքային հա- մակարգերու որդեգրումին մէջ:

Եթեանստուն սարուան սովետա- կան իշխանութիւնը, որքան ալ խթա- նեց գիտութիւնն ու արուեստները մեր հայրենիքին մէջ, նոյնքան ալ սառե- ցուց մասնակի արժեհամակարգը՝ խորթացնելով հայրենիքը սփիւռքին: Գրական, գեղարուեստական, ազգա- յին ու մատուցածութեան այն արժեքները, որոնք գոյութիւն ունեին Հայաստանի մէջ նախասովետական Երջանին, մնացին սառած եւ օտարացած սփիւռքի եւ Արեւմտեան արժեքներէն: Մասնաւոր՝ արժեքները գիտատեսչու չափանիւծներն ու մայրութիւնը: Մեր հայրենի եղբայրներն ու յորերը այն- քան ալ մեղաւոր չեն, երբ կը թերանան ճանչնալու մեր սփիւռքահայ արժեքնե- րը: Սակայն, կրնան այսուհետեւ ըլլալ մեղաւոր, եթէ շարունակեն սկզբունքի վերածել այդ միակողմանիութիւնը:

Կըսուի թէ դժբերու ընտրութիւնը կատարած են խումբ մը մատուցա- կաններ եւ հոգեւորականներ, որոնց անունն ու դժբերը լինի է դարձուած ըլլային, որովհետեւ մեր ազգը հասկ- նար, թէ որոնք են դեռ այդ կար չա- փանիւծներուն կարգած մարդիկը:

Օտար տիրապետութեան ազդեցու- քեան յասկանիւծներէն մէկն ալ ան- հասարակութեան զօրացումն է ե- դած: Կերպով մը սարուինեան սկզ- բունքով առաւել յարմարողականու- քեան ասակ սարին վերադարձը (survival of the fittest): Այդ կերպով խելամոհմ, ճարտիկ, ընկերայնօրէն ճկուն (socially mobile) անհասներ գտած են յաջողութիւն՝ ի հեռուկս ի- րենց ցեղակիցներուն: Այսպէս, ազ- գութեամբ հայ Բիւզանդիոնի կայս- րեր, զօրավարներ, իշխաններ, բարձ- րացած են ընկերութեան ամենէն հզօր խափ մակարդակին՝ ֆիչ անգամ սա- րարելով իրենց ցեղակիցներուն:

Այսօր կրկին լինի անդրադարձում մեր երեւոյթներուն, որոնք մեր խորհրդածու- քեանց առարկան դարձած են եւ գու- ցէ նաեւ հարկադրաբար լինի դառ- նան աղաքային: Այսպէս, Հայաս- տանի իշխանութիւնները որոշած են երրորդ սերունդի հայկական դրամա- նիւծներ դնել Երջանառութեան՝ շար- ունակելով ցուցաբերել անցեալի միակողմանիութիւնը:

Չենք ակնկալել որ սովորական գրողներ, գրականագէտներ եւ հոգեւոր- ականներ Ինքնա եւ Եղիա Տեմիրճի- ղաբեան կարգան եւ հասկնան. ա- սոր համար գրական հզօրանքի սեր մատուցաններ են լինի, Ալիքեր Կոստանեանի կամ Երուանդ Տէր- հասչաւրեանի մակարդակով: Սա- կայն, հանրաճանաչ գրողներ բոլորին հասողութեան մէջ են ու լինի է ար- ժեւորութիւն հաւասարադարձ:

Նոյն գործընթացով յաջողած են Պոլսոյ ամիրաները, որոնք մեծ մա- սամբ խզուած են իրենց ցեղակից զանգուածէն՝ ծառայելու սուլթանա- կան իշխանութեան: Այս օրերուն կը խօսուի Ամասաս Միկոյեանի խնդ- րայարոյց անհասակականութեան ու վարկին մասին: Ամերկայօրէն Մի- կոյեան հանդիսացած է 20րդ դարու ամենէն ակնառու ղեկավար դժբե- րէն մէկը, որ իր հետեւը թողած է աշ- խարհի դաստիարակման որոշ հանգ- րուաններուն վրայ (եթէ միայն յիշենք Զուրաբի հիւլէական հակամարտու- քեան մէջ ունեցած իր դերը): Սա- կայն, այսօր ընդդիմութիւն եւ ընդվ- զում կը սիրէ Հայաստանի մէջ, երբ ո- մանք կը փորձեն կանգնել անոր ար-

Անցեալին ֆանիցս անդրադարձած ենք հայկական դրամին վրայ երեւոյց ունեցող մեր մեծաւորներու հարցին, որ կը դր- սեւորուի նաեւ Երեւանի եւ այլ ֆա- դաքներու փողոցներուն անուանակո- չութեան մէջ. այս նոր հրատարակու- մին մէջ 1000 դրամնոց թղթարձարձի մը վրայ Չարենց կը փոխարինուի Մար- յոյր Սեւակով, 2000 թղթարձարձը (որ անցեալին գոյութիւն չունէր) հանդէս կու գայ ճարտարական համաշխարհային վարդէ Տիգրան Պետրոսեանի դի- մանկարով, 5000 դրամին վրայ Յով- հաննէս Թումանեան կը փոխարինուի Ռիփիլըմ Սարգսեանով, 10,000նոց դրամաթղթին վրայ Կո- միտաբար կը փոխարինուի Աւետիս Իսա- հակեանը, իսկ 20,000նոց դրամա- թղթին վրայ Յովհաննէս Այվա- զովսիին կը փոխարինուի Մարտիրոս Սարգսեանը, իսկ 50,000նոց թղթարձ- արձի վրայ կ'երեւին Սուրբ Գրիգոր Լու- սաւորիչն ու Ս. Էջմիածինը, ինչպէս

Համընդիսանուր ազգի ընթանողու- քիւնը ամբարձելու համար ֆանի մը նախադրեալներ են հարկաւոր ամ- բողջական ազգ մը դառնալու. -

Ա. Արեւմտահայ գրողները ոչ մէկ կերպով կը զիջին իրենց արեւելահայ եղբայրներուն, եթէ չաւելցնենք որ ա- նոնք նաեւ նուաճած են եւրոպական նրբութեանց չափանիւծները:

Բ. Ունի գրող կամ գրականագէտ, որ չի սիրադէտեր մեր ամբողջական գրականութեան, լինի է անդրադարձ- նայ, թէ սակաւին դակաս բան մը ու- ին ամբողջացնելու իր մասնագիտու- քեան մէջ:

Գ. Արեւմտահայութիւնը, որ ստեղ- ծած է միտքի այդ ֆանտազմերը, այլեւս ի վիճակի չէ լուսաբանելու եւ շարու- նակելու զանոնք: Հետեւաբար հայրե- նիքին, հայրենի մատուցածութեան եւ, ինչու չէ՝ հայրենի ղեկութեան անկ է սերը դառնալ այդ գանձերուն եւ սեղ սալ անոնց մեր գրականու- քեան մէջ, ինչպէս նաեւ ժողովուրդի միտքին ու սիրտին մէջ:

Դ. Եւ վերջապէս ժամանակն է, որ ազատագրութիւն սովետի դարձադարձ սրկանութեանէն եւ մեր ազգը ճանչ- նանք ու լուսաբանենք իր ամբողջա- կանութեան մէջ:

Կը յուսանք, կը մարտնչենք ու նաեւ՝ կը լուսաբանենք, որ մեր չորրորդ սե- րունդի դրամանիւծները ցուցանեն ամբողջ ազգը՝ իր լիամբողջ արժե- քներով:

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՊԻԿՅԱՆ

Տեխնիկական գիտությունների քննաձում

Վարդա մտահոգությամբ

Վառելիքներգեթիկ ռեսուրսների առավել արդյու- նավետ օգտագործման, Երջակա միջավայրի լուսաբա- նութեան ցանկաւեցում կարեւոր նշանակություն ունեն ԳԳ-ում փոքր եւ միջին ձեռնարկային հիդրոէլեկտրակա- յանների նախագծումը եւ կառուցումը: 2014 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ ԳԳ-ում էլեկտրական էներ- գիա են արտադրել 163 փոքր ԳԳ-եր, որոնց զուտարա- յին դրվածքային հզորությունը կազմել է մոտ 280 ՄԿՏ:

2013 թ. էլեկտրական էներգիայի արտադրությունը փոքր ԳԳ-երի կողմից կազմել է մոտ 740 մլն կԿՏ, որ- քը կազմում է Հայաստանում արտադրված ամբողջ է- լեկտրական էներգիայի մոտ 10 տոկոսը: Փոքր ԳԳ-երից առավելագույն էլեկտրական էներգիան (720 մլն կԿՏ) կազմել է ԳԳ սղառողների կողմից սղառված էլեկտ- րական էներգիայի (5267 մլն կԿՏ) մոտ 14 տոկոսը: 2014 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ կառուցման փուլում են գտնվել 62 ՓԳԿ՝ մոտ 126 ՄԿՏ զուտարա- յին հզորությամբ եւ 434 մլն կԿՏ էլեկտրական էներ- գիայի արտադրությամբ:

2017 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ էլեկտրա- կան էներգիա են արտադրել 178 փոքր ԳԳ-եր, որոնց զուտարային դրվածքային հզորությունը կազմել է մոտ 328 ՄԿՏ, իսկ էլեկտրական էներգիայի փաստացի մի- ջին արեւելյան օգտագործող առաւելումը՝ 880 մլն.կԿՏ: 2016թ. էլեկտրական էներգիայի արտադրությունը փոքր ԳԳ-երի կողմից կազմել է շուրջ 957 մլն.կԿՏ: Այն Հայաստանում արտադրված ամբողջ էլեկտրական է- ներգիայի (7315 մլն.կԿՏ) մոտ 13 տոկոսն է:

2017 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ կառուց- ման փուլում են գտնվում 39 ՓԳԿ, նախագծային մոտ 74 ՄԿՏ զուտարային հզորությամբ եւ 260 մլն.կԿՏ է- լեկտրական էներգիայի արտադրությամբ:

Ներկայումս կարեւոր նշանակություն ունեն ԸՆՈՂ եւ Լոռիքերդ հիդրոէլեկտրակայանների նախագծումը եւ կառուցումը:

Այն հնարավորություն կա խնայելու արեւելյան մոտ 150 հազար տոննա օրգանական վառելիք, արտադրել մոտ 50 միլիոն կԿՏ էլեկտրական էներգիա: ԸՆՈՂ ունի, ԸՆՈՂ ԳԳ-ը կունենա մոտ 75 ՄԿՏ հզորություն, արեւելյան կարսադրի մինչեւ 300 միլիոն կԿՏ էլեկտ- րական էներգիա: Լոռիքերդ ԳԳ-ի հզորությունը կլի- ընի մոտ 65 ՄԿՏ, արեւելյան կարսադրի մինչեւ 200 մի- լիոն կԿՏ էլեկտրական էներգիա: Բնական է, որ այս հիդրոէլեկտրակայանների կառուցման համար կդա- մանջվեն հսկայական նյութական միջոցներ: Կար- ծում են, միտք կլինի, որովհետեւ այս ԳԳ-երի կառուց- ման համար անհրաժեշտ ծախսերի 51 տոկոսը լինի ղեկավարներին, իսկ 49 տոկոսը՝ մասնավոր: Կս- տեղծվեն բաժնետիրական ընկերություններ ղեկա- րության խիստ հսկողության ներքին: Այստեղ իրենց մաս- նակցությունը կարող են ունենալ ԳԳ ֆաղապահները՝ իրենց խնայողությունները ներդնելով այս բնագա- վառում: Արդյունքում ասիճանա ար կծեւալորվի փոքր բիզնես: Նրանք հնարավորություն կունենան ստանալու արեւելյան կայուն եկամուտներ:

ՆԱՍՎԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ

Մեծարգո դարձն Ավետիսյան,

Օրերս «Պայքար» Եւրոպայից կարգաւոր Ձեր «Հանգանակության արվեստը» վերաշառնությամբ հողվածը, որը վերջանում էր. «Տա Ասված որ սխալվեմ»-ով:

Տավով, երիցս ցավով, չեմ սխալվում:

Քանի որ բոլորը չէ, որ կարդան են «Պայքարը», ա- ստեմ, որ գրել եմ, թէ 24 տարիների ընթացքում, «Հա- յաստան» համահայկական հիմնադրամը հավաքել է երեք հարյուր երեսուն երկու միլիոն ԱՄՆ դոլար, իսկ ԳԲԸՄ-ն միայն 2016-ին՝ ֆասնմեկ միլիոն դոլար: Ինչո՞ւ...

Երբ այս հարցի դասասխանը ուղղեցի գիտակ մարդկանց, հարց ու փորձ անելով, բոլորի դասա- խանը եղավ. առաջին դեմքում ուզել են, երկրորդի դեմքում՝ չեն ուզել, այլ սվել են: Տարբերություն զգում եմ հարցին, դասասխանեցի, եւ. այդ...

Արդ հարցում մը՝ ԳԲԸՄ-ին. Դուք Ձեր գոյության ընթացքում որեւէ մեկից, որեւէ զուտար ուզել եմ: Մոլասում են դասասխանի, որի դեմքում գուցե դասասխանը լինի այսպէս. եթէ նույնիսկ ուզել եմ, այլ մեկ անգամ, բազմակի ուզելու դեմքում, կա աղա Կոմանիչ...

Յ.Պ. Պարոն Ավետիսյան, անչափ շնորհակալ եմ, որ Ձեր հողվածում միտք է օգտագործվում հավաքել բարը, որի իմաստը անխախտ, բոլորը, անգամ եթերից, հավաքել ու հավաքաբերել չեն զանազանում: Ականջը կանչի Սերգո Երիցյանի:

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱԼ

Մանսա Կլաուսի ամուսինը

Եթե դուք չեք հասցրել դեկտեմբերի 4-ին՝ Ձմեռ դարձնելու կամ Մանսա Կլաուսին (նայած, թե դուք ինչ ֆաղափական կողմնորոշում ունե՞ք) նամակ գրել, ապա...

Մի խոսքով՝ Մանսա Կլաուսը ամուսինը ունի, նա չի նշանակում, որ Մանսան կին է, դա նշանակում է, որ Մանսան ամուսին ունի: Ամերիկացի գրող Դանիել Զիբլսմիթը այդպես է որոշել: Ի դեպ, Զիբլսմիթը աշխատում է ամերիկյան CBS հեռուստանկարչությունում որպես «Ուեբերի շոու» Սթիվեն Զոլբերի հեռուստա...

Մանսա Կլաուսի սահմանը բերում-հասցում մեզ մոտ, կերի խնդիր ունեն. բանն այն է, որ կերը չի հերիքում, ու Կլաուսները ստիպված են լինում խնայողաբար նրանց կեր հասկացնել՝ ցույց տալով աշխարհի երեխաներին, որ միտք մեզ է խնայողաբար սնվել, առավել ես՝ սնել: Այս ամենին զուգահեռ Կլաուսները խնդիրներ ունեն էլՖերի հետ, որով Զիբլսմիթի գրում միավորվել են ու արհմիություն են կազմել: Խնդիրն այն է, որ էլՖերը, որով փաթեթավորում են Մանսա(ներ) մկերները, հաճախ բողոքում են իրենց աշխատանքային խախտված իրավունքների համար, ու զույգ Մանսաներից դա հանջվում է մեծ դիվանագիտություն, հաճախ էլ՝ ուժ, որպեսզի ցրեն էլՖերի դժգոհությունը: Փառք Աստու, ոչ մի անգամ էլՖերի բողոքի ակցիաները Մանսա(ներ) զազուվ ահաբեկումներով կամ օրցան մեքենաներով չեն ցրել, դե երեւի Զիբլսմիթը որոշել է, որ երեխաներին դեռ վաղ է...

ման բաներով ծանրաբեռնելը, բավարար է միասեռ, միջնասայական ամուսնություն, սննդի խնայողություն, գլոբալ սափաքան վսանգ ցույց տալը: Եւ ոչ միայն. զույգ Մանսա(ներ) հաճախ, երբ հարթահարում են էլՖերի հերթական դժգոհությունը, մտնում են իրենց հյուրասեղանակում, բուխարու առջեւ եւ համբուրվում են, միմյանց մոտեցնելով խոսքեր լսելով... Զիբլսմիթի գիրքն արդեն լույս է տեսել ԱՄՆ-ում եւ Կանադայում: Գիրքը կարելի է գտնել նաեւ Ամազոն օնլայն-խանութում, ընդ որում՝ 30 տոկոս զեղչով: Հարկ է նկատել, որ գիրքը սկզբում վաճառվում էր 519 դոլարով, սակայն հիմա գինը հասել է 17 դոլարի: Կարելի է ենթադրել, որ գնորդներ ցանկանին, ջրի գնով սալիս են. ավելի կարեւոր է, որ երեխաներն այս ամենը կարդան, քան այն, որ Զիբլսմիթը փող աշխատի, ինքը հո փողի համար չի գրել այս գիրքը...

Ես, անկեղծ սասած չգիտեմ, թե ճանաչում են արդյոք իրար Դանիել Զիբլսմիթին ու Զեյլին Դոլբորդը, բայց վերջինս կարող է դառնալ Զիբլսմիթի գրի ողջ տղամանակի գնորդը: Բանն այն է, որ Դոլբորդը շոտլանդական Գլազգոյի Սուրբ Մարիամ (Մարիա) եկեղեցու ֆահանգն է: Զարգին զուգահեռ, սակայն, Դոլբորդն ունի մեյնս շքեղ առաքելություն, ընդ որում՝ հայտնի է, թե Ասվաթ է նրան սվել այդ առաքելությունը, թե՛ նա ինքն է դա իրեն վերադասել: Ինչպես: Դոլբորդը համասեռականների մոլի դաստիարակ է, նա բազմիցս հայտարարել է, որ անգլիական եկեղեցին մեզ է ընդունի միասեռականների ամուսնության գրանցումը: Հիշեցնեմ, որ Մեծ Բրիտանիայում՝ Անգլիան, Ուելսը, Շոտլանդիան ընդունում են միասեռ ֆաղափական ամուսնությունների գրանցումը, բայց ոչ եկեղեցական արարողությունը: Իսկ Դոլբորդը Իռլանդիան Միացյալ Թագավորության միակ մասն է, որը չի ընդունում միասեռ միությունների ոչ ֆաղափական, ոչ էլ եկեղեցական ձեւը: Մի խոսքով, հայր կամ մայր Դոլբորդը իր հիշյալ նոյաբանի հասնելու համար, ամեն հնարավորության դեպքում դիմում է Աստու: Մասնավորաբար նա խնդրում է Բարձրալիք, որ Բրիտանիայի փոքրիկ արայագն Ջորջը, որն ընդամենը 4 տարեկան է, միասեռական մեծանա. «Եթե դա տեղի ունենա, ինչի համար մենք ամեն օր աղոթում ենք, ապա անգլիական եկեղեցին ստիպված կընդունի միասեռական թագավորություն կազմակերպելու անհրաժեշտությունը», ասել է Դոլբորդը:

Թագավորական ընտանիքի ֆահանային չեն դասախանել, երեւի անհրաժեշտությունը չեն տեսնում, չեն կարեւորում, մինչդեռ աղոթքը գորավոր բան է, հեփաթն էլ:

Անբան մարդիկ, անսեր հողեր

Երկու նորություն ունեն, մեկը՝ վաս, մյուսը՝ լավ: Լավն այն է, որ վերջապես դարձվել է, թե ինչ մեզ է անել, որպեսզի Հայաստանում լավ ապրեն, ընդ որում՝ անձամբ նախագահն է դարձել. Եւրո շաքր սարի էր մեզ՝ դա դարձելու համար: Մինչեւ հիմա նախագահ Սարգսյանն իր թիմով առավոտից երեկ աշխատում էր, որպեսզի դարձնի, թե լավ, երբայր, ի՞նչ անել, որ Հայաստանում բոլորը լավ ապրեն: Եւ միանգամից վաս նորություն. դարձվել է, որ Հայաստանում լավ ապրելու համար մեզ է առավոտից երեկ աշխատել: Նախագահը հենց այդպես էլ ասել է՝ «Նա, ով դարձավ չէ առավոտից երեկ աշխատեց, միջոց վաս է աղոթել»: Եթե է, նախագահը չի հասկացրել, թե առավոտը մոտավորապես երբ է սկսվում, ժամը սոսոյգ ֆանիսից, ասեմք՝ կարելի՞ է առավոտյան սասից սկսել աշխատել ու լավ ապրել, թե՛ լավ ապրելու համար անդադրանք մեզ է 9-ից սկսել աշխատանքը: Հասակ չէ նաեւ, թե երբ է սկսվում երեկոյան, ասեմք՝ 18:00-ին, թե՛ 21:00-ին, օրինակ Հանրապետության երեւոյն «Լավ երեկոյն» սկսվում է 21:30-ին, ինչից ենթադրում են, որ «մինչեւ երեկոյն» ասելով նախագահը նկատի է ունեցել հենց մինչեւ ժամը 21:30-ը: Ամեն դեպքում արժե Սահմանադրության մեջ մտնել առանձին դրույթներ՝ Հայաստանի Հանրապետությունում առավոտը...

սկսվում է այսինչ ժամից, երեկոյն էլ՝ այսինչ ժամից, որպեսզի հստակ լինի, որպեսզի մարդիկ սահմանեն աշխատանքային հստակ գրաֆիկ, սկսեն աշխատել այդ ժամերին, հարկերը դարձանա՞նք վճարեն, ինչի արդյունքում ՀՆԱ-ն աճի, մի խոսքով՝ ղեկավարները հարուստ լինի, մարդիկ՝ երջանիկ, կարճատև ուսուցիչները նաեւ միս ուտեն, միս ուտողները՝ նաեւ կարգ: Ի դեպ, ղեկավարն մասին: Դուք, օրինակ, գիտե՞իք, որ մինչեւ հիմա մենք ղեկավարները չուներին, դե ուներին իհարկե (մեկի փոխարենը՝ երկուսը), բայց կիսակառույց էր, այ երբ նախագահը Դիլիջանում համայնքների զարգացմանը նվիրված խորհրդատուական խորհուրդը սկսեցին մոտ-մոտ ղեկավարելու կառուցել: Հենց այդպես էլ ասում են՝ նախագահի թիմից, առանց ավելորդ հուզմունքի, արժանիքների, ցավի, ասում են՝ «Բանի որ, ինչպես նախագահն է ասել, մենք ղեկավարում ենք կառուցում (ուրեմն առաջ չէինք կառուցել), դրա համար մեզ է առավոտից երեկ աշխատել, ինչպես նախագահն է ասել...»: Հետո մի երրորդ անգամ էլ, որպես եզրափակում՝ «այդպես նախագահն է ասել»: Մինչեւ այդ, օրինակ, չգիտե՞իք, որ առավոտից երեկոյն մեզ է աշխատել, չգիտե՞իք, որ համայնքներն ամբողջովին ճանապարհը իրենց համայնքներին տրված կանգ...

նելու զգացումի առաջացումն է մարդկանց մեջ, այ հենց որ նախագահն ասաց, իմացանք: Զգիտե՞իք նաեւ, որ կան համայնքներ, որոնց ղեկավարներն իրենց արժանյալի տեղ դրած ու ձեռքերը գրգռանում՝ հանգիստ ֆոֆոնում են՝ հայրենի բնության անբացատրելի գեղեցկությամբ հնայված ու սարերից բխող մաքուր օդը չնշեցելով, իսկ զուգահեռաբար որեւէ բան չէին անում, որ իրենց համայնքներում մարդիկ աշխատեին: Դե, դա մասնակց էին ստեղծում: Նախագահից Եւրո շաքր սարի դասանջվեց, որպեսզի այս համայնքների մասին իմանա ու զգա, որ հենց նրանց ղեկավարում է, որ համայնքները չեն զարգանում, շնչում, մի խոսքով՝ աղոթում: Ուրեմն սրանից հետո ամեն ինչ փոխվում է: Նախ, ինչպես նախագահն է ասել՝ արժանյալ համայնքներն չեն լինելու ու որեւէ մեկին սեփական սանիք չի փրկելու, անկախ նրանցից այդ սանիքը կարմիր է, ինչպես Գորիսում, թե՛ բարձր՝ ինչպես Աժ-ում կամ Բաղրամյան 26-ում: Ավելին, սրանից հետո համայնքների բոլոր ղեկավարները հերթով հրավիրելու են իրենց համայնքներում աղոթող բոլոր ֆաղափաներին՝ անկախ սեռից ու տարիքից եւ նրանց առանձին-առանձին հայտնելու են, որ հենց ինքն է համայնքի իրական սերը, չեն հանգստանալու, մինչեւ սվյալ ֆաղափանը...

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԲ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՂՊԱՇԵԱՆ (ԽԻԿԱՐ)

- Մարդը
- Գրողը
- Թարգմանիչը
- Հրատարակագիրը
- Բաղարարական Գործիչը
- Երգիծագիրը

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՂՊԱՇԵԱՆ (ԽԻԿԱՐ)

Մարդը
Գրողը
Թարգմանիչը
Հրատարակագիրը
Բաղարարական Գործիչը
Երգիծագիրը

Պեղոս - 2017

(608 էջ)
Կազմեց ու սրբագրեց՝
ՊԱՐՈՅՐ 3. ԱՂՊԱՇԵԱՆ
Պեղոս - 2017

ԱՐՄԵՆ ՄԱԼՎԵԼՅԱԼ

Պ.Գ.Ք., Հներգեսիկ աշխարհաբանականության և միջազգային անվանագրության մասնագետ

Համարվում է, որ սիրիական ճգնաժամի հիմնական դրսևորումները մեկը նրա աշխարհագրական դիրքն է, որը նույնպես է Պարսից ծոցից էներգակիրները սահմանելու համար դեղին Միջերկրական ծով եւ աղա Եվրոպա: Այս ուղղության յուրացման շուրջ ժամանակը սկսվել է դեռ անցած դարի սկզբից, սակայն կարելի է ասել՝ իր գագաթնակետին հասավ վերջին տարիներին, երբ սարածաբանի մի շարք մեծագույններ, սուննի իսլամի հետևորդները, Արեւմտեւսի աջակցությամբ որոշեցին գահընկեց անել Բաշար Ասադի իշխանությունը Սիրիայում:

Մինչ նվաճված իրադարձությունները, իրավիճակը սարածաբանում փոխվել էր եւ ամերիկյան ներխուժման հետեւանով Իրաքում իշխանության էին եկել շիա մեծամասնությունը ներկայացնող ֆաղափական ուժերը: Փաստորեն ԱՄՆ-ի ջանքերով սարածաբանում ուժեղացել էր Իրանի ազդեցությունը այնքան, որ վերջինիս կողմից առաջ ֆազվեց Իսլամական գազանուղի գաղափարը, որի նպատակն էր Պարսից ծոցի Հարավային Պարս կոչվող գազի հանքավայրից այդ էներգակիրը ար-

կան) ռեժիմը փոխանանություն (20%) էր կազմում այդ ղեկավարումում, հետեւաբար այն ի սարբերություն Իրաքի, ամենախոցելի կետն էր շիական այս առանցքում: Այդ հաշվարկով էլ կասարված գործողություններն էլ լայն-թեքին այդ ղեկավարումը՝ հանգեցնելով հարյուր հազարավոր զոհերի եւ միլիոնավոր գաղթականների:

Աշխարհաբանական այս ժամանակահատվածում Ռուսաստանի Եսիերը ուղղակիորեն հանդերձան շիական ուղղության հետ, որը, ինչպես հայտնի է, չունի եւ չունի ամերիկյան դիրքորոշում եւ որը կարող էր գործել ի հակառակ Վաշինգտոնից եկող հրահանգների: Սա էր դասառը, որ սաուդցիների եւ ռուսների բանակցությունները Սիրիայի ճակատագրի շուրջ ավարտվեցին անհաջողությամբ: Ըստ արաբական որոշ լրատվամիջոցների, բանակցություններից հետո Սաուդյան Արաբիայի ներկայացուցիչը հայտարարել էր, որ «Ասադից հետո ով էլ որ գա իշխանության, լինելու է մեր ձեռքի սակ»:

Սա էր նաեւ դասառներից մեկը, որ Ռուսաստանը եւ Իրանը ակտիվ կերպով ներգրավվեցին Սիրիական ճգնաժամի մեջ, այսպիսով, փաստորեն, փրկելով Ասադի ռեժիմը կործանումից: Սա նաեւ հնարավորություն սկեց ղախողանել շիական առանցքը եւ Իրան-Իրաք-Սիրիա համագործակցության հնարավորությունը էներգակիրների արտահանման ու երկաթուղու կառուցման հարցում:

Սիրիական դասերազմը եւ Հներգեսիկ խնդիրները

Տահանել դեղին Միջերկրական ծով: Երկարատեւ բանակցությունների արդյունքում 2011թ կնվեց Իրան-Իրաք-Սիրիա համաձայնագիրը գազանուղի կառուցման շուրջ:

Ըստ շիա մասնագետների, հենց այս ժամանագիրը խթան հանդիսացավ, որ Պարսից ծոցի սուննի մի շարք երկրներ՝ Սաուդյան Արաբիան եւ Քաթարը, սկսեցին ակտիվ կերպով ֆինանսավորել սարբեր շիաի սուննի ծայրահեղական խմբավորումները, որոնք էլ, Թուրքիայի ակտիվ ջանքերով, կազմակերպեցին երկարատեւ ու արյունալի դասերազմ Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունում: Իրանական գազանուղի ծրագիրը կողակի հակադասության մեջ էր մտնում սաուդցիների կողմից նույն ուղղությամբ դեղին Միջերկրական ծով ձգվող գազանուղի կառուցման ծրագրերին:

Մինչ այդ, 2009թ Ասադը մերժել էր Քաթարի եւ Սաուդյան Արաբիայի առաջարկը գազանուղ կառուցելու դեղի Եվրոպա, որը դեղս է անցնել Հորդանանով, Սիրիայով, աղա հասնել Թուրքիա: Գազանուղների կառուցման շուրջ 2009-2011թ ընթացող բանակցությունների արդյունքներն էլ, կարելի է ասել, կանխորոշեցին Սիրիայի ճակատագիրը, քանի որ դեղի Արեւմտեւսի դեղի Միջերկրական ծով ու Թուրքիա անցնող բոլոր ճանաղարհները, ինչպես ասում են, անցնում են Սիրիայով:

Ձեւավորվող նոր աշխարհաբանական համակարգում, այսպես կոչված շիական առանցքը գնալով կարեւոր ուժ էր ձեղք բերում, իսկ գազանուղի, հետագայի համար նաեւ Պարսից ծոցը Միջերկրականին կաղող երկաթգծի կառուցումը կարող էր այդ առանցքին աշխարհաբանական նշանակություն տալ: Սա էր դասառը, որ նախքան ու գազի հսկայական դասերներն ունեցող ղեկավարները սկսեցին ֆինանսավորել սարբեր շիաի ահաբեկչական խմբավորումներին Ասադի ռեժիմը սաղալելու համար:

Հարձակումը Սիրիական Արաբական հանրապետության վրա ժամանակավորված էր նաեւ այն փաստով, որ իշխանության դեղին գեղնվող ալալիական (իմա՝ շիա-

Չինական «Մեկ ճանաղարհ-մեկ գոթի» ծրագիրը, որն այդ ղեկավարումում համար ունի աշխարհաբանական նշանակություն եւ որը բազմամիլիարդանոց ներդրումներ ու եկամուտ է խոստանում, նույնպես հանդերձան շիական առանցքի հետ, քանի որ դասերազմական ղեկները ամերիկյան ազդեցությունը շարունակում էր շարկել որդես սղառնալի իր Եսիերին, այդ թվում նաեւ՝ էներգեսիկ խնդիրներում: Այս հանդերձաններն էին դասառը, որ Չինաստանը սիրիական ճգնաժամում, ելնելով իր Եսիերից, կարելի էր ասել ավելի Ես շիանեղ դիրքորոշում դրեւորեց, ինչը նույնպես իր ազդեցությունը ունեցավ այս հարցի հանգուցալուծման վրա:

Ռուսաստանի նախագահ Պուտինի այցը Սիրիա նշանակուրեց աշխարհաբանական նոր իրավիճակի հաստատումը եւ խաղի նոր սկիզբը, որեղ նորից էներգեսիկ գործունը եւ սարանցման հնարավորությունները առաջին ղյան են մղվում: Իզուր չէ, որ Սիրիայի սրանսղորդ նախարարը արդեն հայտարարել է, որ առաջնալին նշանակություն ունի այդ ղեկավարումում սարանցիկ ու երկաթուղային հնարավորությունների ընդլայնումը, որի նպատակն է կաղվել թե՛ Իրաքի եւ թե՛ Իրանի երկաթուղային ցանցին: Ըստ սիրիացի նախարարի, մոտավորաղես 5 մլրդ. դոլար կղախանցվի ավերված երկաթգծի վերականգնման համար, ինչը հնարավորություն կտա միանալ եւ կարեւորագույն մաս կազմել չինական Մե-սալսի ճանաղարհին:

Սա նաեւ նշանակում է, որ սկսվում է սիրիական ուղիով նախագաղային սրանսղորդային հաղորդակցությունների նոր համակարգի համար ղայաբը, որով հավասարաղես Եսիերաղված են թե՛ Իրանը, թե՛ Իրաքը եւ թե՛ Ռուսաստանը, իսկ վերջինիս ազդեցությունը հասկաղես ընդգրկում է այդ ղեկավարումում: Սակայն այս գործընթացում առող է նաեւ Չինաստանի ազդեցությունը, որը կարող է դառնալ հետաղեսաղվյան Սիրիայի վերականգնման հիմնական հովանավորը եւ հենց նրա դեղակավարաղյամբ առաջնություն կսղի այդ ղեկավարումում սրանգղային հնարավորություններին:

Արալական դասերազմի դրոՖ. Տարո Բեղեղյանին

Ճարարագղսության եւ բարեղործության բնագավառներում մասուցած ծառայությունների եւ նվիրվածության առ ի գնահատանմ նոյեմբերի 10-ին Լոնդոնի Բուկինգղեմյան դալասում կայացած դասերազմական արարողության ժամանակ բրիտանական ասղեսության դասերազմների դասին դասկանող «Գերագանցության հրամանատարի» Եանգանով է դարգեւասղվել Լոնդոնի «Հայ Տան» հոգաբարձուներից դրոՖ. Հարո Բեղեղյանը:

ՊրոՖ. Բեղեղյանը «Ճարարագղեսների համաշխարհային ֆեղեբարղայի կազմակերպության» նախկին գործաղիր փոխնախագահն է եղել: Նա անկալիս խորհրդատու է, որ ժամանակին ծառայել է նաեւ «Balfour Beatty» եւ «Transmanche Link» (անգղո-ֆրանսիական թունելի կաղալառու) ընկերություններում: Անող է Ճարարագղեսների արալական ակաղեմիայի, այցելու եւ դասերազմ դրոՖեսուր համադասասղանաբար Պորսմուդի համալսարանի եւ Զեմբրից համալսարանի սղ. Զեթրին ոլելցի:

Հանդիսությունը եղի է ունեցել թագուիու ծննդյան տոնի կաղակցությամբ անցկացված միջոցառումների Եղանակներում: Տ. Ս.

Գարդասիլ, աաաղիումա եւ 4 միղիոն հայ Հայաստանում

Բժիկների ֆայլն, անուուս, բավականին ուուագրալ էր: Նրանք, ովքեր 13 տարեկան աղջիկ ունեն (ոչ բոլորը), վերջիններիս հրաղարակայնորեն (ցուղաղաբար) դասերազմեցին Գարդասիլ դասերազմանյուղով՝ ընդդեմ դաղիղումա վիրուսի: Ով ծանող չէ, թե ինչ վիրուս է դաղիղուման, ասեն, որ այն առաջացնում է արգանդի վղիկի ֆաղցկեղ: Եւ ուրեմն ողջուուելի է, որ մեր առողջաղաղիության նախարարությունը, մտահող լինելով մեր աղջիկների ու կանանց առողջությամբ, հորդորում է բոլոր 13 տարեկան աղջիկների ծնողներին իրենց երեխաներին դասերազմել Գարդասիլով, որը...Այ Գարդասիլն, անկեղծ ասած... Առողջաղաղիության նախարարությունն ասում է, որ մի հրաբ միջոց է, որը կանխում է արգանդի վղիկի ֆաղցկեղի առաջացումը, կան գոնե նվազեղնում է այդ հիղանյուղությունն ունեղնալու հավանականությունը: Բայց խնդիրն այն է, որ նախարարության այս կարծիղը չի հաստատում որեւէ գղնեղնղոգ: Նրանք հրաբարղում են դասերազմել հարցին, թե ինչ է Գարդասիլը: Հասկանալ կարելի է, համուում ինչ-որ դասերազմանյուղի չարժի գղկվել բժեկի կարիերայից, եթե, իհարկե, մեր գղնեղնղոգները խորաղես ուսումնասիրել են ու գղեսեն, թե ինչ է Գարդասիլը:

ԱՄՆ կառավարության VAERS սղյաղների բաղայի համաձայն՝ գղանցղել է Գարդասիլի կողմնակի աղեցությունների ավելի ֆան 50 հաղար դեղմ: Մասնավորաբար կանանց մոտ առաջացել են անղսղություն, վերարարողական ֆունցղիայի խանգարումներ, վիժումներ, մկանային ցնցումներ, նյարաղային համակարգի խանգարումներ, արյան ճնշումն փոփոխություններ, գղխացավեր, հողացավեր եւ այլն: Ի դեղմ, եթե Հայաստանում ԱՄՆ կառավարության սղյաղների բաղան հետաղրաղական չէ, կան հիմք չէ, աղա ասեն, որ Ռուսաստանում 13 տարեկան աղջիկներին արգանդի վղիկի ֆաղցկեղի դեմ դասերազմելն ամենեղին էլ դասերաղիր չէ:

Հիմա, եթե հաբի առնենք, որ մեր կանայք՝ մեր կյանից հաձալս են ունեղում նյարաղային համակարգի խանգարումներ էլ, մկանային ցնցումներ էլ, արյան ճնշումն փոփոխություններ էլ, մանականող գղխացավեր ու հողաղիություններ էլ, մանականող գղխացավեր ու հողաղիություններ, ընդ որում՝ կաղ չունի Գարդասիլով դասերազմել են, թե ոչ, աղա սսացղում է, որ Գարդասիլը Հայաստանում կարող է առաջացղել միայն մեկ խնդիր՝ կանանց անղսղություն: Ընդ որում, երբ Ես ֆրեղցի համացանցը, դարղվեց, որ Գարդասիլը չի օգղի նրանց, որոնք արդեն իսկ դաղիղումայի վիրուսակիր են, ավելին եթե օրգանիզմն ընդունակ է դաղարել հիբյալ վիրուսի դեմ, աղա դա կարող է անել առանց Գարդասիլի էլ: Հասկանական է, որ Գարդասիլը չի կարող փոխարիղել կանոնակար բժեկական հետաղություններին, այլ կերղ ասած՝ այն որեւէ երաբիղի չի սղիս, որ արգանդի դասերազմում հաստատղես ֆաղցկեղ չի առաջանա: Որեւէ երկում դեռ չեն դարղել, թե արղոբ մեկ անգան Գարդասիլով դասերազմելը բավարաղ է ամբողջ կյանի համար, թե՛ կարիղ է լինելու հավելյալ դասերազմումներ անցղելու: Գարդասիլի դասերազման համար հետաղոսղած չէ աղջիկների 9-16 տարիաղին խումբը, հիբեղնեն, որ Հայաստանում դասերազմում են 13 տարեկանները: Նախարարությունը Եսոսում է, որ դասերազմումն արղում է ֆաղցկեղի դեմ ու մի սեսակ ողսը, բայց ցղնիկ ձեւակերպում անում՝ թե սրանից հետո ծնողները կսանեղ իրենց երեխաներին դասերազման, թե ոչ, իրենց խնդիրն է: Իսկ թե ողն է առողջաղաղիության նախարարության խնդիրը որեւէ դասերազմանյուղ առաջարկելուց առաջ, նախարարությունում հավանաբար չգղեսեն, կան մի 10-15 տարուց կղնանան, երբ այսօր 13 տարեկան աղջիկները, որոնք դասերազմել են Գարդասիլով, մսեն հասում կյանի:

Հայաստանում ուսումնասիրված չէ նաեւ այն հարցը, թե արղոբ կարելի է դասերազմել այն կանանց, որոնք արղում են ակղիկ սեղական կյանով: Կոնկրեղ ամերիկացի գղնեղնղոգներն աղացղել են՝ Գարդասիլն առաջացնում է չբերություն:

Իմիղիայղոց, 2040-ին, երբ Հայաստանում, ինչղես հիբում ենք, դեղս է աղրի 4 միղիոն հայ՝ նվաղագղղյնը, այսօր 13 տարեկան աղջիկները լինելու են 36 տարեկան: Ուրեմն ողն հաբղին ենք դառնալու 4 միղիոն, եթե նույնիսկ Չինաստանի հետ այս հարցում համագղոծակցության դաղանաղղիր չունենեղ:

Տ. Ս. ՍԵՅՄԱՆ

Խնդ. կողմից.՝ Խնդագղության ունեցած եղեղնղություններով, դաղիղումայի դեմ դասերազմումը դասերաղիր է միայն Ռուսանղայում, դաղանաղղոված այդ երկում ցղեղաղաղանողան հետեւանով առաջացած սղցղալ-առողջաղաղական խնդիրներով, մասնակարաղես վեղերական հիղանյուղությունների խիստ սարածկաբությանը:

➔ **1** Ասեմբլի, Բնակարանը բացեցին նախ «Ազգի» խմբագիր և ՌԱԿ ասեմբլիայի շահագրգիռ, աղա ՌԱԿ ասեմբլիայի, դասնական գիտությունների դոկտոր **Սուրեն Սարգսյանը**: Առաջինը հիշատակեց Հայ եկեղեցու, Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության, ՌԱԿ, ՍՊՀԿ և այլ ավանդական կազմակերպությունների ջանքերը՝ Մեծ հայրենադարձության կազմակերպման մեջ, այնու՝ խնդրելով չհարակալանացնել Բնակարանը: Ս. Սարգսյանը, որդես դասնական գնահատելով 1946-47 թվականների հայրենադարձությունը հորհրդային Հայաստան՝ առանձնացրեց այն որդես մի երեսույթ, որը հայության դասնական կյանքի վրա իր երկրորդը չունի, և ներկա արագադարձի ֆոնին՝ այդ երեսույթի գնահատումը խորն իմաստ է ուղեծր ունի:

Իսկ արդեն Արման Եղիազարյանի՝ թեմայի ներկայացումը լավեց բուռն հետաքրքրությամբ, երբեմն միջակա դիտարկումներով և էնոցիաներով՝ Բնակարանի մասնակիցներ կողմից:

1946-1948 թվականների հայրենադարձությունը, որը Բնակարանի դարձնում համարվում է Յեղասպանության դասնական աշխարհում սկիզբը հայերի հայրենիք ներգաղթելու երրորդ կամ երկրորդ (նայած գնահատողների, որոնցից ոմանք Առաջին համաշխարհային ժամանակի և 1930-ականների սկզբի ներգաղթի երկու հոսքերը իրարից անջատում կամ միասնական հարթություն են դիտարկում) ու առավել սուվար հոսքն էր, արդյունքի գնահատման շեղանկերից հակասական գնահատականների է արժանանում՝ դրական ու բացասական կոչումների հավասար քանակով համարյա: Դրական առումով մոտ 90 հազար հայերի վերադարձը հորհրդային Հայաստան, իհարկե, մեզ համար նախ դեմոկրատիական երեսույթ է՝ մոտ 7 տոկոսով ավելի Հայաստանի բնակչության թիվը, որն այդ ժամանակ երկրորդ աշխարհամարտի դասնական զգալի նվազել էր և 1,2-1,5 մլն-ի կարգի էր: Բացի բնակչության աճի դեմոկրատիական նշանակությունից, ըստ Ա. Եղիազարյանի, անառարելի է, որ նաեւ ավանդույթային-մշակութային կորուստից խուսափեցին հայրենադարձությամբ: Արեւմտյան Հայաստանից ու Կիլիկիայից գաղթածների թվաքանակի կենսոնացումը սեղի ունեցավ Հայաստանում՝ խնայելով հայ ժողովրդի անբողջական կերպարն այս սարածում: Հայաստան վերադարձան գաղթական կիլիկեցիներ, մեծեցիներ, սասունցիներ, իրանահայեր՝ իրենց հետ բերելով կորսվող ավանդույթներ, բառ ու բան, մշակութային ժառանգություն: Սփյուռում էլ հայրենադարձության գաղափարը էադես մոլասեց հայադարձացումը, Բնակարանից հեռու, որ ցուցիչ էր, որ հայադարձացումը գրավականը հայրենիքի սեղանակալն է:

Ի սկզբանե նախատեսված էր, որ 1946 թվին ղեկավարվում է հորհրդային Հայաստան գա 30-35 հազար մարդ, սփյուռնահայերի օրջանում հայրենիք վերադառնալու ոգեւորությունը Բնակարանից էր, ներգաղթի ցուցակներում ցուցակագրվել էր 360 հազար մարդ՝ 50 հազարը եկավ: Հաջորդ տարի արդեն ոգեւորությունը, հայրենիքից եկող լուրերի համագույն, նվազել էր, 35 հազարը եկավ, իսկ 1948-ին սեղանակալներին, երբ ծրագրին ընդհատվեց, նախատեսված 10 հազարից եկել էր 3500-ը:

Ինչպես հնարավոր եղավ ներգաղթը

Այդ տարիներին հորհրդային Միության ղեկավարության օրջանում Արեւմտյան Հայաստանը Թուրքիայից դրկելու լուրերը Բնակարանից օգտագործելով ներգաղթի ցանկացող հայերի գործունը՝ ԽՍՀՄ ղեկավարությունը Թուրքիայից մտադիր էր դադարեցնել ժամանակին նրան զիջված Արեւմտահայաստանի սարածները: Իսկ երբ 1948-ին Սալիմը հասկացավ, որ իր սարածային դադարեցումը չեն բավարարվելու՝ նրան այլևս հայերի հայրենադարձություն ղեկավարելու չէր: Այնպես որ՝ 1948 թվականի սեղանակալներին 1946-ին սկսված ներգաղթը ընդհատվեց:

Մի փոքր մանրամասնեմք: հորհրդային Միությունը հաղթեց երկրորդ աշխարհամարտում, նրա լուրերներն այդ դադարեցնելու ծավալողական էին և առնչվում էին նաեւ հայկական խնդրին:

Պատերազմի տարիներին Սփյուռնի մեր հայրենակիցները նորից համախմբվել էին Հայաստանի, հայրենիքի գաղափարի օրջունը.... Նրանք աշխատեցին մոռանալ 1931-33 և 1936 թվականի ներգաղթի վերադարձ, երբ ներգաղթյալներից ցածրը ենթարկվեցին 1937 թվականի բռնաճնշումներին:

1945-ի նոյեմբերին հորհրդային Հայաստանի կառավարությունը, հորհրդային Միության լուրերի դասեղ առիթի մեջ սեղանակալներով, հրավեր ուղղեց սփյուռնահայերին՝ հայրենիք վերադառնալու: Եւ Հայաստանի բնակչությունն էր դասերազմի ժամանակ նվազել, Եւ այն լուրերներն էին սնուցվում, որ Արեւմտահայաստանից սարբեր երկրներ Եղեռնի ժամանակ աղաստանած հայերը, Հայաստան գալով, Թուրքիայից Հայաստանի հողերը դադարեցնելու-ստանալուց հետո կարող

Մեծ հայրենադարձությունը

էին վերադառնալ այդ սարածներ արդեն Հայաստանից: Այսինքն՝ ներգաղթով ժողովրդագրական ու միաժամանակ սարածների դադարեցնելու հիմնավորման խնդիր էր լուծվելու: Մանավանդ՝ սովետաբնակարանից հայրենադարձության ժամկետը լրացել էր 1925 թվականին, նոր դայադանագիր չեղավ՝ դասերազմ էր, Թուրքիան աջակցում էր հորհրդային Միության հակառակորդներին, վերջինս էլ սարածային դադարեցնելու ներկայացրել Թուրքիային՝ այդ դադարեցնելու կասարումը համարելով նոր հաճություն դայադանագրի մախարայման: Ու հենց այդ ծրագիրը ղեկավարել է իրականություն դադարեցնելու հայկական սփյուռնի միջոցով: Ընդ որում՝ Հայաստանի հորհրդային կառավարությունը եւս իր լուրերներն ուներ՝ Կոմկուսի առաջին ֆարսուղար Գրիգոր Հարությունյանն ու մյուսներ մտնում էին այդ լուրերների ներդրումը մեծ նշանակություն ունեցնում էր հայրենադարձության հարցում: Այնպես որ 1940-ականներին ԽՍՀՄ-ի ֆաղափական եւ սարածային հավակնությունների գուրդումը հայերիս համար հնարավորություն էին՝ իրականացնելու մեծ ներգաղթ, իսկ հորհրդային Հայաստանի իրականությունները լավագույնս օգտվեցին այդ դասեղ առիթից:

Նախադրյալները
1937 թվականին Հայրենիք-Սփյուռն կադերում մեծ անդունդ սեղանակեց, Հայաստանի վերջին գործընկերը՝ ԲԲԸՄ-ն դադարեց գործել 1937-ին, Եւ փաստացի դարձավ այդ կադերը դադարեցնելու միջնակ 1941 թվականը: 1941-ին, դասերազմի իրողության հետ կազմված՝ սկզբում Հայոց կաթողիկոսի պագընիստ սեղանակալը՝ Գեորգ Չորեքյանը, հաջորդ տարի արդեն հայ մտավորականությունը կոչով դիմեցին սփյուռնին՝ սասար կանգնելու հորհրդային Հայաստանին (ի դեղ՝ դա նաեւ դասարարվում էր հորհրդային ղեկավարության կողմից՝ ֆաղափական հեռուն գնացող լուրերների համասեղություն), ու այդպես սկզբ առավ հայրենիք-սփյուռն կադերի նոր փուլ: Սփյուռնահայությունը գորաւարժի ենթարկվեց Եւ համախմբվեց հայրենիքի օրջունը, որը բերեց երեք իրողության. դասերազմի ժամանակ եղավ սփյուռնահայության խոտոր աջակցությունը Հայաստանին, Հայաստանում սեղանակեց Սփյուռնի հետ աշխատանքի կառուցվելը՝ հայրենիք ՍՍՀՄ-ը, Եւ ի վերջո ծավալվեց հայրենադարձությունը:

Այս փուլն առնչվում է նաեւ Սալիմի աշխարհաֆաղափական նկրտումներին՝

նաեւ Թուրքիայից հետ դադարեցնելով այն հողերը, որոնք զիջվել էին ֆանական թվականների սկզբին, սա վերեւում նեղեմք: Այդ մասին խոսք էր գնում սփյուռնում նաեւ, որ հայկական հողերը ղեկավարվեցին, անգամ Կարսի ու Վանի նահանգադեսներ էին նախանշված՝ կային այդդիսի մարդիկ, այնպես որ սփյուռնում փայլայայուն էին հորհրդային Հայաստանի միջոցով իրենց ծննդավայրեր վերադառնալու գաղափարը: Հասկադես Կարսի ու Արդահանի մասով: Կար նաեւ հունամիտար հիմնավորումը՝ հայերի ներգաղթի թույլտվության համար, որը սեղի ունեցավ Կոմկուսի գլխավոր ֆարսուղար Գրիգոր Հարությունյանի գեկուցարերի հիման վրա: Ի վերջո Սալիմը ստորագրեց ներգաղթ կազմակերպելու մասին փաստաթուղթը Եւ 1941-ից սկսեցին նախադասարակել սփյուռնից հայերի ներգաղթին:

Սփյուռնի ներգաղթյալ հայերի մոտ 200 հազարանոց հասված սկզբուններն չգնաց ինտեգրվելու ճանադարիով, այլ մնացել էր գաղթականի կարգավիճակով, հայրենիք վերադարձողի ջասագով լինելով:

Ցուցակագրվեց 360 հազար մարդ, ի վերջո հայրենիք վերադառնալու բախս վիճակվեց 90 հազարին: Երբ ներգաղթն ավարսվել էր, դեղի Հայաստան բերող նախահանգիսներում կուսակալվել էին ամեն ինչ վաճառած, Հայաստան վերդարձի սղասող բազմաթիվ հայ ընսանիքներ, որոնք հետո այդդես էլ ամեն ինչ կորցրին, ու որոնց որոշ չափով հետագայում օգնում էր ԲԲԸՄ-ն:

Ինչու ներգաղթ է ոչ թե հայրենադարձություն. այս սերմիններից առաջինի ընսությունը բացարթությունը այդ դադարեցնելու համար նախադասարակում էր վերաբերում: ԽՍՀՄ ղեկավարության մեջ նեւարվում էր մի հետաքրքրական միտում՝ հենց նրանք գաղթականության սեղանակալները հորհրդային Հայաստան չէին դիտարկում վերջնականի կարգավիճակում, երկրորդ փուլը հենց նրանք էին նախատեսում՝ սեղանակալները արեւմտահայկական սարածներ: Բուն հայրենադարձությունն այդ վերջին փուլը ղեկավարել էին: Այնպես որ՝ հորհրդային Հայաստան հայերի գալը դարձ «ներգաղթ» բառով էր կոչվում:

հորհրդային Հայաստանի իրականությունները կարողացան ներգաղթն օգտագործել՝ Ղարաբաղի հարցը նորից բարձրացնելու համար: Գրիգոր Հարությունյանը դիմեց Մոսկվա, թե Ղարաբաղը դասարկ է, իսկ Հայաստանում բնակելի սարածների խնդիր կա՝ Ղարաբաղը կարելի էր վերադարձնել Հայաստանին ու այդ խնդիրը լուծել: Այդ ծրագիրը վիճեցրեց Ադրբեջանը՝ Հայաստանում աղողը աղբեջանցիներին սարբնակեցնելով Մուղանում, որից հետո սարհանվածները բողոքում էին::

Հայրենադարձության սկզբնական կողմերը

Հայրենադարձության ֆարագությունը լայնորեն հասցվում էր սփյուռնահայերին՝ ԱՕԿՄ-ի Եւ սովետական գործակալների, անգամ դասնական մամուլի գովերգների միջոցով:

Սփյուռնահայերը դասկերացում անգամ չունեցին, թե ինչ է կասարվում Հայաստանում, սեղանակալությունը նրանք ստանում էին ֆարագական ու գործակալական խողովակներով, ու դասկերացում էին, որ գալու են ծաղկուն երկիր, որսեղ ամեն ինչ Եւ եւլասամք կար, ու նրանք գալու են Եւ իրենց հողերը հողալու, Եւ երկրի կառուցմանը մասնակցելու: Փաստորեն, կարելի է ասել, որ նրանք խաբելով բերեցին: Նրանց մի մասն իրենց հետ բերում էր աշխատանքի գործիքներ, հասոցներ, մշակութային արծեֆներ, անգամ ազնվացեղ ձիեր, որոնք նրանցից ամնիջադես խլում ու դեսականացնում էին:

Նրանք բախվեցին Հայաստանում առկա աղասությունը, ցածր աշխատակար-

ծերին, սեղանակների անբարյացականությանը, «նորեկող-սեղանակ» հակադրությանը: Նրանց անվանեցին «ախդարներ»: Տողերիս հեղինակը մեծացել է Նոր Արեւում, որսեղ, ինչպես Եւ Երեւանի՝ հայրենադարձներով բնակեցված այլ թաղամասերում, ժողովրդի կողքած Ախդարաւեսն անունով ենթաթաղեր կային: «Ախդար-սեղանակ» հակադրությունը մանկությունից են սեսել Եւ նկարագրել են «Արեւ» վիղակում, սակայն աշխանաբար այդ հակադրության սուր եզրերը հարթվում էին, ու «ախդար» բառը կամաց-կամաց ձեւ էր բերում արեսներ ինացող, աղբելու ձեւը մեսադես ցնող, նորաձեւության առաջին թարմ ալիներն ընկալող մարդ, որն, ի դեղ, նույն կերող նկարագրեց Բնակարանը մասնակցող Եւ հայրենադարձի գավակ **Ջնարիկ Ավագյանը** (ԳԱԱ գիտաւասող): Բայց «սեղանակ-նորեկող» բաժանման սուր եզրերի հարթումն, այնուամենայնիվ, չչեզոքացրեց առանց նախադասարակության ներգաղթի բողոք սկսելները՝ բնակարանով, աշխատանքով լիարժեք չադահովելու, բնակավայրերում ըստ ներգաղթյալների ծագման Եւ նախընսությունների չսեղաբաւելու, ֆինանսական հնարավորություններ չառաջարկելու, ֆաղափական հետադարձումների ենթարկելու ողջ ներկադանակը, որ հայրենադարձներին մասուցեցին խորհրդային բարբերը: Ել չասած, որ ներգաղթյալները հողբեանորեն դասարակ չէին երկաթյա վարագույրին, կոմունիզմի՝ ձեւախեղված գործադրմանը, անհասական նախաձեւությունը խեղդելու դրսետումներին: Այսինքն՝ ինտեգրմանը չնդասող չհամակարգված Եւ ոչ ծրագրային ֆայլերը, այս ողողությանը հասակ ֆաղափականության բացակայությունը, սովետական գաղափարախոսությանը բողոք մարդկանց վերաձեւելու, կոմունիզմի նախադասարակ երեւոյթներով վերադասարակելու մարմաջը ցաս հայրենադարձների կյանքը սառադալից դարձրեց հայրենիքում, միմչեղ նրանցից ցածրը եկել էին ազաս բարբեր ունեցող, անձնական նախաձեւությունն ու բիզնես կարողությունը խթանող երկրներից, իսկ հայրենիքում նրանց մասնակցող գործունեության ամեն ձգսում կանխվում, անգամ՝ րեւական հետադարձումն էր ենթարկվում: Եկեղեցական ծեսերով իրենց համար կարեւոր իրադարձությունները նեղելու սովոր հայրենադարձներին աղբեցնում էր եկեղեցու հանդեղ բացասական վերաբերումը: Հաջողեցին ֆաղափական հալածամքն ու ախոները Սիբիր 1949 թվականին՝ ներգաղթածներից միջ է, որ անվասահությանը էին վերաբերվում ու աշխատում էին ամեն կերող խանգարել նրանց դաւոնեական առաջադասումը, հետո էլ որոշեցին նրանց սարբեր ամբաստանություններով ախոբել: Իմ դասարանցիներից ցածրը հայրենադարձների գավակներ էին, որոնց մեծ մարդ, հետագայում, ութսունականների երկրորդ կեսին, նորից արագաղթեցին Հայաստանից՝ հենց դրա հնարավորությունը եղավ, Բնակարանը ընսանիքներում ոսկրացել էր աշխարհում ու հակակրանքը սովետական բարբերի դասնառած անհարմարությունների նկասմամբ: «Երթալը կիրկե», «Ծիւրը երթալն է» արսահայտությունները այդ ժամանակից կենսունակ մնացին միմչեւ այսօր:

Այս Եւ այլ սկզբնական կողմերը հոււում են այն մասին, որ ներգաղթի կազմակերպումը, եթե այդդիսի միտ ունեւանք երբեւէ, ղեկավարել էր հասակ-ծրագրային ֆաղափականությանը անել, եթե ուզում ենք սերունդների կյանքը չփչացնել: Ե, ինչ են ասում, Հայաստանում աղողը սերնդի մի ողջ կյանք փչացավ՝ անկախությունից հետո սղասելով երկրի գարագնանն ու կայացմանը: Բայց բողոք դեղբերում դասեր ֆաղել Մեծ հայրենադարձության սկզբներից արժե Եւ անհրաւեւ է:

Իսկ մեծ հայրենադարձությունն, այդ, չնայած բազմաթիվ բացասական հիւոնություններին, դասնական ընթացիկ սեսակեցի իր դրական անդարձումն է ունեցել Հայաստանում, որի մասին վերեւում խոսեցինք:

Իսկ մեծ հայրենադարձությունն, այդ, չնայած բազմաթիվ բացասական հիւոնություններին, դասնական ընթացիկ սեսակեցի իր դրական անդարձումն է ունեցել Հայաստանում, որի մասին վերեւում խոսեցինք:

Իսկ մեծ հայրենադարձությունն, այդ, չնայած բազմաթիվ բացասական հիւոնություններին, դասնական ընթացիկ սեսակեցի իր դրական անդարձումն է ունեցել Հայաստանում, որի մասին վերեւում խոսեցինք:

Իսկ մեծ հայրենադարձությունն, այդ, չնայած բազմաթիվ բացասական հիւոնություններին, դասնական ընթացիկ սեսակեցի իր դրական անդարձումն է ունեցել Հայաստանում, որի մասին վերեւում խոսեցինք:

Ինձնուովեց սարեկանում Պոլ Իգնեյսյուր (Իգնասիոսյան) աչքի ընկնող ակնկալութեամբ դարձիկ է, որի հիշողութիւնը նույնքան փայլուն է, որքան իր անցած աստեղային կարիերան: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ ամերիկայան նավաստրմի լիազորված լեյտենանտը ութ տարի աշխատել է նախագահներ Ջոն Ֆ. Էյնսֆորթի եւ Լինդոն Բ. Ջոնսոնի վարչակազմերում նախ որդես դաւաճանութեան փոխնախարար (սարվալորումներ) եւ մասնակարգման գծով), ապա ռազմածովային ուժերի նախարար (1967-ին): Արժանացել է բանակի «Քաղաքացիական ակնառու ծառայութիւնների», ռազմածովային ուժերի «Հասարակական ակնառու ծառայութիւնների», ինչպէս նաեւ դաւաճանութեան նախարարութեան «Հասարակական ակնառու ծառայութիւնների» մրցանակներին:

Ծնվել է 1920-ի նոյեմբերի 11-ին Գլենդէյլում, Կալիֆորնիա: Չավակն է Ամերիկա գաղթած Յովսէփի (Ջոզեֆ) եւ Էլիզա (Ծնյալ ժամկոչյան) Իգնասիոսյանների: Բակալավրի գիտական աստիճան է ստացել Յարվարդի Կալիֆորնիա համալսարանից, իսկ մագիստրոսի աստիճանը՝ Բոստոնի Յարվարդ քիմիկոս կրթութեան, որտեղ հետագայում հիմնել է «Յարբրիջ հաուս» գործարարական խորհրդակցութեան եւ հետազոտութեան կենտրոնը:

Վերոնցյալ կառավարական ծառայութիւններից հետո, Իգնեյսյուր դարձել է «The Washington Post» դարբերականի նախագահը՝ երկու տարի, եւ ավիատրանսպորտային ասոցիացիայի նախագահը՝ 15 տարի: Չորս Մարտի հաստատութեան հոգաբարձու է, ինչպէս նաեւ Ֆեդերալ ֆալոսիայի խորհրդի եւ արտոնութեան արտադրութեան վաճառատնային ինստիտուտի անդամ: Յեղինակ է երկու գրքերի՝ «Դիրքերում: Կյանքս ռազմածովային նավաստրում, կառավարութիւնում եւ քիմիկոսում» (On Board: My Life in the Navy, Government, and Business) եւ «Այժմ ես մասամբ գիտեմ: Մեծանալ-հասունանալու դասնակցութեան» (Now I know in Part: Stories of My Growing Up): Այս երկրորդ գրքում նա իր հիշողութիւններն է դասնում իր ընտանիքի անցյալի, Գլենդէյլում իր մանկութեան, դասնակցութեան տարիների եւ ապա ռազմածովային ուժերում իր ծառայութիւնների մասին:

Ներկայիս Պոլը իր կնոջ՝ Նենսիի հետ ապրում է Վաշինգտոնում: Ժամանակն անցկացնում է անդամակցելով հաւանադատութեան ունեցող երիտասարդներին օժանդակող բարեգործական կազմակերպութիւնների վարչական մարմինների: Չորս զավակներից Դեյվիդը գրող է եւ «Վաշինգտոն փոստի» խմբագրի տեղակալ, Էլիզա՝ գլխավոր խմբագիրն է «Harvard Business Review» դարբերականի, Սարան՝ Յայկական ուսումնասիրութիւնների եւ հետազոտութիւնների «NAASR» ազգային ասոցիացիայի գործադիր տնօրէնն է, իսկ Էյմիլը՝ Նյու Յեմքիտում Զերոլ Զաուսթիի Գերագոյն դատարանի դասավոր: Ունի 9 թոռ եւ 2 ծոռ:

Պոլ Իգնեյսյուրի հետ հարցազրույց է վարել AGBU հանդէսի աշխատակից Դենիել Յայսոնը:

- 2017 թվի ապրիլի 8-ին հասարակական ծառայութիւնների ձեռնադրութեան ընդունութիւնը նշանակալից հասուկ դաւաճանական արտադրութեամբ: Ռազմածովային ուժերի հրամանատարութիւնը ձեռնադրութեան նորագոյն ուղղորդիչ իրթիւններ կրող կործանիչ-ակնակալի նավը ձեռնադրութեան միջոցով դաւաճանութեանը: Նման գնահատման արժանանալը ինչ նշանակութիւն ունեցաւ ձեռնադրութեանը:

- Ինձ համար զարմանալի էր լսել, որ իմ անունով են կոչելու ակնակալի: Դժվար է միջոցառում այդ երկու օրերի զգացմունքներս արտահայտել բառերով: Կինս, զավակներս եւ մեր ընկերներից բաժնուրէն ներկա զննվեցին արտադրութեամբ: Ցնցված էի նման դասակարգման նախաձեռնութեամբ: Խորապէս երախտաբար եմ ռազմածովային նավաստրմի հրամանատարութեամբ: Պատերազմի ժամանակ նավաստրումն ծառայելը հատկապէս եւ դասաստիանակութիւնը ստանձնելու առումով բաւարարեալ էր ինձ համար: Արտադրութեան ժամանակ ակնակալական շահագործման շնորհիւ Նենսիին ջարդեց նավի առաջամասին խփելով: Հուզիչ էր տեսարանը:

- Դուք դաւաճանութեան փոխնախարար եւ ապա ռազմածովային ուժերի նախարար եք եղել ամերիկայան դաւաճանութեան խիստ հակառակակալ եւ կրիտիկական մի ժամանակահատվածում: Յետագայում հայացք գցելով,

նալ նման հայկական ժառանգութիւն: Բարձր են գնահատում այն:

- Դուք Ձեր հայկական ժառանգութեամբ հետաքրքրվել եք բավականին ու: Ինչո՞ւ:

- Երբ երիտասարդ ես, ավելի բաւ հետաքրքրվում ես իմ անձնական, քան իմ ծնողների խնդիրներով: Երեւի չեմ ցանկացել սարբերվել իմ հասակակիցներից: Այո, բավականին ու եմ անդադարձել իմ անցյալի ժառանգութեամբ: Ու եւ սարբեր եմ սկսել կարգաւ եւ ուսումնասիրել հայոց դաւաճանութիւնը: Երեւի ավելի բաւ ժամանակ եմ ունեցել դրա համար: Հիմա սարբեր աչքով եմ նայում իմ ժառանգութեամբ, եւ հավասարեմ եմ, որ այդ ժառանգութեան դաւաճանութեամբ եւ առավել հետաքրքրական անձնակալութեամբ եմ դարձել ինչպէս իմս ինձ, այնպէս էլ ուրիշների համար:

Հուշերիս հաստը գրելուց բացի ես կյանքիս կարեւորագոյն ուղեւորութիւնը կատարեցի 2006-ին իմ երկու զավակների հետ այցելելով դաւաճանական Հայաստան:

Մի անբողջ կյանք նվիրվածութիւն Հարցազրույց Մ. Նահանգների ռազմածովային ուժերի նախկին նախարար, ծովակալ Պոլ Իգնեյսյուրի հետ

Ի՞նչն է հիշում ամենաբաւ:

- Այո, այդ հակասութիւնը վիտեմանական դաւաճանութեամբ առիթով էր: Տանը խիստ լարված մթնոլորտ էր: Կինս, երեխաներս մտածում էին, որ դաւաճանութեամբ վաւ զարգացում է: Չավակներս ցանկանում էին իմանալ, թե ինչպէս իրենց լավ հայրիկը կարող է ներառված լինել վաւ դաւաճանութեամբ մեջ: Նրանց կարծիքով Մ. Նահանգները սխալ ֆալոսակալութիւն էր վարում: Ես համամիջ չէի նրանց հետ, բայց հոգաւ եմ, որ զավակներս ինքնուրույն մտածելակերպ էին դրսեւորել այդ ժամանակ: Մեր որոշ ընկերների հետ հարաբերութիւնները տուժեցին, բայց մենք վերադարձեցինք այդ բաւանը:

Հիշողութեան մեջ տղավորվել է Սան Դիեգոյում արտասանած իմ ճառը, որդես ռազմածովային նախարարի: Համարիտասեանների շարքում էր Երկրորդ համաշխարհային ժամանակ «USS Manila Bay» ավիակալի նավի (որի վրա ծառայում էի որդես լեյտենանտ) նախկին հրամանատարը: Ես խնդրեցի նրան կանգնել եւ ներկայանալ դաւաճանութեամբ Տիգիլու Լիի սխարմի մասին, նրա խիզախութեան եւ ճիշտ կողմնորոշման մասին: Երկու «կամիկաձե» օդաչուների կողմից նավը հարձակման էր ենթարկվել, եւ նա կարողացել էր փրկել նավն ու անձնակալը: Իմ արտադրութեամբ: Դա ինձ համար մեծ փորձառութիւն էր, որը ես հավերժ կդաւաճանեմ հիշողութեամբ մեջ:

- «Այժմ ես մասամբ գիտեմ» հուշագրութեամբ դուք գրանցել եք Ձեր հայկական ընտանիքի դաւաճանութիւնը: Ինչքանով էր կարեւոր Ձեզ համար խորամուկ լինել ձեր հայկական անցյալի ժառանգութեամբ մեջ:

- Ես բարձր եմ գնահատում իմ հայկական ինքնութիւնն ու անցյալը: Սովորական ամերիկայան մի ֆալոսութեամբ մեծանալով, ես ամերիկացի երիտասարդների մթնոլորտում եմ եղել, խոսել եմ անգլերեն սանը, հաճախել համարային դրոշմ ինչպէս ուրիշները: Իմ բաւարարում միակ հայերն իմ փոքրն ու եղբայրն են եղել: Բայց հայրս եւ ամերիկայան գործարար, եւ հայկական համայնքի բաւարարում հարգված անձնակալութիւնն է եղել, եւ բաւարարում եմ, որ ծանոթացել եմ նրա ընկերներից բաւերի, ինչպէս օրինակ Վիլյամ Սարոյանի եւ նրա հորեղբայր Արամի հետ: Սկսվել եմ Լուս Անջելեսի հայկական եկեղեցում: Վայելել եմ մեծ հորս մեծ ընտանիքի անդամների մերձութիւնը: Հրաւիրվել ժամանակներ անցկացրել նրանց հետ սարբեր առիթներով: Բարեբախտութիւնն է համարում ունե-

ցելու որդես, որդեսի կարողանալ վերանորոգել մեր հայկական եկեղեցիներն ու հուշակոթողները:

- Դուք նաեւ նշանակալի կարգեր ունեց ԳԲԸՄիութեան հետ, այնպէս չէ՞:

- Այո, դաւաճանութեամբ ժամկոչյանը, Մանչեսթրում (Անգլիա) ԳԲԸՄ-ի առաջին մասնաճյուղի հիմնադիրն է եղել, 1906-ին Կալիֆորնիա հիմնադրվելուց մեկ տարի անց: Պատս Ակնում էր ծնվել, սարբերի մոտ եւ սովորել Եփրատ փլեյտում: Ազատութիւնը գովաբող ոտանավորներ գրելու հետեւանում խնդիրներ էր ունեցել օսմանյան իշխանութիւնների հետ եւ 1892-ին թողնելով Ակնը հաստատվել էր Մանչեսթրում: Որդես գանձադահ աշխատել էր այդ մասնաճյուղում 4-5 բաւ հայտնի այլ մարդկանց ընկերակցութեամբ: Բայց Մանչեսթրի կլիման չհավանելով եւ մի անգամ Կալիֆորնիա այցելելուց հետո 1911-ին վերջնականապէս հաստատվում էր Վերնիէյլում, նախքան անուշահայկական հոգր համայնքի ձեւակորումն այնտեղ: Այժմ Գլենդէյլը

դարձել է արեւմտյան Երեւան:

- Թուակի անցնելուց հետո դուք բաւարարութիւն կյանք եք բարունակում վարել սարբեր հաստատութիւնների վարչութեան անդամ դաւաճանութեամբ եւ ակնակալ մասնակցութիւնն ունեցալով բարեգործական նախաձեռնութիւնների իրականացման գործում: Ինչո՞ւ է Ձեզ համար կարեւոր փոխհաստատութեամբ, վերադարձնելը, կամ երախտադարս լինելու գագուրում:

- Նախ, անձնադրութեամբ ես բաւ եմ օգտվել այստեղ ամերիկացիների համար ընձեռնված անեւալայն եւ հրաւիր հնարակութիւններից, եւ հետո, ճիշտ է Վաշինգտոնում առաւարտութեամբ եւ ծրագրութեամբ կա, բայց կա նաեւ թուառութիւն եւ աղիտութիւն: Ես երկու անգամ նախագահել եմ Վաշինգտոնի թեմիսի եւ կրթութեամբ հաստատութիւնը (Washington Tennis and Education Foundation), որ առաւարտութեամբ նրաւարտելով օգնում է ցածր եկամուտ ունեցող աղիտներակցիներին բարունակելու իրենց ուսումը ավագ դրոշմներում եւ փլեյտներում: Դեկլարել եմ նաեւ Սք. Էլքանի Հասարակական ծառայութիւնների ֆակուլտետի (St. Alban's School of Public Service) գործունեութիւնը՝ խրախուսելով երիտասարդների հաւակի առնել կառավարութիւնում կարիերա ստեղծելու համար: Գտնում եմ, որ աշխարհում լավը սերմանելու նվիրված մարդկանց հետ աշխատելը խիստ դրական երեւոյթ է, վարձահատուց լինելով խրախուսելի: Հավասարեմ եմ, որ բոլորս դես է ակնակալ լինելով հասարակութեամբ մեջ եւ նրաւարտելով այդ հասարակութեամբ հանդիսանալով բարեկեցութեամբ:

Թարգմ. ՎԱԿՈՒՆ ԾՈՌՈՒՄՅԱՆԷ

Մամանթա Փաուերը «Ավրորայի» ժյուրիի անդամ

«Ավրորա» մարդասիրական նախաձեռնութեամբ դաւաճանութեամբ հայտարարել են, որ ՄԱԿ-ում Մ. Նահանգների նախկին դեսպան Մամանթա Փաուերը ընդգրկվել է «Ավրորա» մրցանակաբաւարութեամբ թեկնածուների ընտրութեամբ ժյուրիի կազմում: Փաուերը Օբամայի վարչակազմում Ազգային անվտանգութեամբ գծով նախագահի հասուկ օգնականն էր եւ մարդու իրակումների դաւաճանութեամբ հանձնաժողովի տնօրէնը: Նա նաեւ հեղինակ է դրոշմների մրցանակի արժանացած «Խնդիրը դժոխից: Ամերիկան եւ ցեղասպանութեամբ դարաբաւար» (A Problem from Hell: America and the Age of Genocide) հասուրի:

«Վստահ եմք իր փորձառութեամբ նա կմտաւսի ճիշտ ընտրութեամբ կատարել թեկնածուների միջոց», նշել է Նուբար Աֆեյանը:

«Ազգի կողմից հիշեցնելով, որ Մամանթա Փաուերը իր դաւաճանութեամբ որդես արտադրութեամբ ընտրութեամբ ընտրութեամբ, հուսալարութեամբ դաւաճանութեամբ ամերիկացիներին: Սովորաբար մարդիկ փոխվում են դեսական դաւաճանութեամբ ստանձնելուց: Գուցէ Մամանթան էլի՞ փոխվի, երբ այժմ դաւաճանութեամբ չի զբաղեցնում: Տ. Ծ.

ՏԱԹԵՎ ԼԱԶԱՐՅԱՆ

Պեճական մանկավարժական համալսարանի 4-րդ կուրսի ուսանող

Հարբույքը, ինչդեռ հայտնի է, caw-caw-սերն ընդհանրապես հիվանդություն չեն համարում, մանավանդ ձմեռային օրերին այն լիովին ընթացի մեջ է եւ երբ հոգուց երկուրդ դարձադի սառաթում են դրանով: Հիվանդների «արժանա-դասվությունը» ներում է դիմել բժշկին միայն այն ժամանակ, երբ գլխացավից այլեւս չեն բացվում աչքերը, մարմնի արյունն էլ, ով գիտի բլբլթում է բարձր ջերմությունից: Այսինքն այն ժամանակ, երբ հարբույքը էսաֆեսը փոխանցել է հայմոնիսին՝ առաջին հայացքից սովորական, բայց սարսափելի հիվանդություն:

Հայմոնիսը չափազանց շիտա հիվանդություն է: Իր անվանումը սացավ այն բանից հետո, երբ միջնադարում բժիշկ Նաթանիել Հայմոնը վերին ծնոսի օղջանում հայտնաբերեց սնամեջ սարածություն՝ խոռոչ, որն էլ կոչվեց նրա անունով: Իմ այն հարցին, թե ի՞նչը կարող է այդ նենգ հիվանդության դասձար դառնալ, որի հետեւանով առաջանում է գլխուղեղի կարեւորագույն կառուցվածքների անմիջական հարեանությամբ ընթացող

Առաջին հայացքից սովորական, բայց սարսափելի հիվանդություն՝ հայմոնիս

թարախային բորբոսում, թերադեա **Սուսաննա Գրիգորյանը** ներկայացրեց.

- Վիրուսային յուրաբանչյուր ինֆեկցիան, նույնիսկ թեթեւ մասնությունը, որը հիվանդն անց է կացրել ուսի վրա եւ համադասասխան բուժում չի սացել՝ կարող է առաջ բերել հայմոնիս:

-Իսկ ինչդեպիսին են հայմոնիսի առաջին ախտանիշները:

- Ցավն ուժգնանում է այն ժամանակ, երբ հիվանդը դեմը ցածրացնում է, թուլանում է հոսառությունը, ձայնը ռնգային է դառնում: Կարող են նաեւ

ընդհանուր թունավորման ախտանշաններ ի հայտ գալ. մարմնի ջերմաստիճանի բարձրացում, թուլություն, հիվանդն արագ հոգնում է: Հիվանդությունը ընթանում է 2 փուլով. սուր փուլը սովորաբար 2 շաբաթ է տևում ու չբուժվելու դեպքում քրոնիկ բնույթ է ստանում, որն արտահայտվում է ֆոն խոռոչների մեծական լցվածության զգացումով, ռնգախոսությամբ: Սովորաբար քրոնիկ հայմոնիսի դեպքում ջերմությունը չի բարձրանում:

Տիկին Գրիգորյանը մեզ դասնեց նաեւ հիվանդության կանխարգելման միջոցների մասին եւ ներկայացրեց հետաքրքրական դեղատեսակ:

- Հայմոնիսի կանխարգելման համար մեզ է ֆիթոկորդի հիվանդությունների բոլոր հնարավոր օջախները բուժել, վերացնել, այդ թվում նաեւ՝ հիվանդ ասանները բուժել, փչացածները՝ հեռացնել:

Ահա, մի ֆանի դեղատեսակ - 1 ձաւի գոլալ մեղրը 1 թեյի գոլալ աղի հետ խառնել, սացված զանգվածը կերակրի թա-

ղանթի վրա սարածել եւ մի ֆանի ժամ դնել հիվանդ, ցավոտ տեղին: Նշենք, որ այդ ընթացքում մեզ է նսած դիրք ընդունել: Մի ֆանի նման որոցեղուրան կօզմի ազատվելու ֆոն խոռոչի ֆաւոլ լորձից: Մեկ այլ միջոց է խաւած ձկնով ցավից ազատումը: Դրա համար մեզ է միմը խաւած ձուն փաթաթել բամբակյա կտորի մեջ ու դրանով սաֆացնել հիվանդ տեղը 15 րոպե: Նույնը մեզ է կասարել օրական 2-3 անգամ, սակայն մեզ է զգույս լինել, որ մաւելը չայրվի ու թարախային, բորբոսային որոցեղը չխոռանա:

Հայմոնիսի բուժումը մեզ է իրականացնել ԵՏԻՄ, ֆանգի հայմոնիսի հետ միաժամանակ մինիմալիս սանելու հետեւանով կարող է սկսվել ուղեղի բորբոսում, որը արդեն մահացությունների դառնում: Հայմոնիսով հիվանդների 38 տոկոսը մահանում է հեմոլոլեղի բորբոսումից, ինչը ցավալի ու սարսափելի ցուցանիշ է:

Փորձելով հետեւել նորաձեւության միտումներին եւ մարմինը համադասասխանեցնել հաճելի չափանիշերին՝ հանուն բաղձալի 90-60-90-ի, ժամանակակից կինը դասուս է անն ինչի: Այս մոգական թվերին հասնելու համար կինը դասուս է անն ինչի հետեւանով եւ մարգասահներուն ֆիզիկական անկարողության ասիձանի հասնելով:

VG աներկյան սոցիալական կազմակերպության արած մասշտաբային հետազոտությունների արդյունքում դարձվել է, որ յուրաբանչյուր աներկուհի, անգամ ֆաւայի իդեալական վիձակում զսնվելով կանդերձ, միեւնույն է, հոգու խորում ցանկանում է եւս մի ֆանի կիլոգրամ զցել: Հենց այդ ցանկությունն էլ ծնող է դառնում սարսափելի հիվանդությունների, որոնցից, թերեւս, անմաւաւ լսում ենք **անորեւսիայի մասին:** Նույն սոցիալական կազմակերպությունը դարձել է նաեւ, որ այժմ մարդիկ ավելի հաձայն մահանում են **անորեւ-**

Եւհարում ենք «...անվնաս»
միայն սոիակուցներ օգսգործել (միս, հավ, ձու, ձու եւ այլն): Այդդիսի դիտեան երկու շաբաթում 10 կգ ավելորդ ֆաւի նվազում է խոսանում: Զաւն իսկադեա նվազում է: ԲԱՅՏ... Բացառադեա սոիակուցային սնունդը երկանների համար մեծ ծանրաբեռնվածություն է, ինչը կարող է հանգեցնել երկանային անբավարարության:

Երկուրդ հորիզոնականում «մոնոդիտեաներն» են: Այս դիտեան երկու տեսակ ունի. կան մեկ մթերք եւ ընտրում եւ որո ժամանակ (մեկ օրից մինչեւ երկու շաբաթ) սնվում միայն դրանով, կան 2-3 տեսակի մթերքներով եւ սնվում՝ դարձյալ բավական երկար ժամանակ: Այն ու շաբաթվազն արգելված են: Մոնոդիտեաները նվազեցնում են դիմադրականությունը, բարձրացնում ոսկորների փխրունությունն ու սակավարյունությունն, ինչդեա նաեւ հիդրոլիտեանիոզի եւ նույնիսկ ավիտամինոզի հավանականությունը:

-Վնասակար դիտեաների ցանկում առաջին հորիզոնականում, այսդեա կոչված, «սոիակուցային դիտեան է», - դասնում է դարձում Միերյանը, - Այն մախաստում է սննդակարգում բացաւել ածխազերը եւ

միայն սոիակուցներ օգսգործել (միս, հավ, ձու, ձու եւ այլն): Այդդիսի դիտեան երկու շաբաթում 10 կգ ավելորդ ֆաւի նվազում է խոսանում: Զաւն իսկադեա նվազում է: ԲԱՅՏ... Բացառադեա սոիակուցային սնունդը երկանների համար մեծ ծանրաբեռնվածություն է, ինչը կարող է հանգեցնել երկանային անբավարարության:

Մրան հաջորդում է «անյուղ դիտեան», որը ենթադրում է ճարդերի բացառում: Սակայն, ծանր եւ հանկարծակի կրճասման դեպքում, յուղերի ներաւանցումը օրգանիզմ զուգորդվում է հորմոնալ համակարգի խաթարմամբ, վնասում է վերարատորոդական ֆունկցիան եւ միզասեռական համակարգը, ռիսկային խմբում է հայտնվում նաեւ սիրտ-անոթային համակարգը:

-Այդ դեպքում ինչդեա միհարել անվնաս:

-Կերեք ԵՏԻՄ բանջարեղեն եւ մրգեր, ֆանի որ քանց մեջ ԵՏԻՄ փխսանիմներ կան: Բայց իդեա, որ ոչ բոլոր մրգերն են նոդասում միհարելուն: Օրինակ բանանի մեջ եւ թզի մեջ ԵՏԻՄ կա:

Ամենալավ զադսնիլը սնային դայմաններուն միհարելու համար ջուրն է: Նախան ուտելը 30-40 րոպե ԵՏԻՄ խմել ջուր. նախընտրելի է, որ ջուրը լինի սաֆ: Դա մի փոքր կլցնի ձեր սսամոլը եւ դուր ավելի ֆիչ կուտեք:

Եթե դուր ցանկանում եւ միհարել եւ չեք դասկերացնում ձեր կյանն առանց ֆադցի, կերեք ձեր ֆադցաւեւիմներն առաւոյսյան, այլ ոչ թե երեկյան: Զանի որ դուր օրվա ընթացքում կկարողանալ կորցնել ձեր կողմից ավելացրած կալորիաները: Եիտե միհարելու համար լավ է ուտել ԵՏԻՄ, բայց ֆիչ: Թող մախաւաւը եւ ճաւը լինեն անմահադեցածը, իսկ ընթիլը թող լինի ավելի թեթեւ:

Իհարե չդեա է մոռանալ դիտեաների լավ կողմի մասին, այն դիտեաների հասկադեա, որոնք օգնում են վերականգնել առողջությունը, դրանք օգնում են հաղթահարել կան էլ խոսաւել ճարդակաւումից: Ինչդեա ասում էր ԶԷ Գեաւրան, դանակը վաւ բան չէ, դու դրանով կարող եւ կան մարդ սղանել, կան էլ հաց կսրել սովածին հյուրասիւրելու համար: Այնդեա որ, մեզ է ճիտ օգսգործել դիտեաները, ճիտ ժամանակով ու ճիտ չափաբաւում:

Մարտին Լյութերը եւ հայերը

«Ամբողջ այս սարվա ընթացքում Գերմանիայի սարածում հիււասակի հանդիսություններով, եկեղեցական արարողություններով, համերգներով եւ ցուցահանդեսներով նվազեց «Լյութերյան սարի» հորջորջված գերմանական «Բողոքականության ռեֆորմացիայի» 500-ամյակը: Դրան մաս կազմեց նաեւ նոյեմբերի 11-ին Բոխում-Լինդեմի ավեսարանական եկեղեցում անցկացված միջոցառումը նվիրված հայերին եւ Հայաստանին», «Արմինյն Միոու Սիեթեթեթում» գրում է Մուրիել Միւրաւ-Վալսբալսը, նւելով հետեւյալ մանրամասնությունները:

Գերմանիայում ամենահին հայկական ընկերակցության՝ «Armenisch-Ajademischer Verein 1860 e.V.-ի» (AAV) համագործակցությամբ գերմանական եկեղեցին դասախոսության եւ երաժշտության հետաքրքրական մի ծրագիր է դասուսել: Պասոուր **Ռուֆ Եուլլը** խոսել է իր ծխական համայնքի եւ Հայաստանի միջեւ հասուսված ջերմ հարաբերությունների մասին, սկսած գյումեցի ֆանդակագործ Ալբերտ Վարդանյանի 2006-ին կերսած

«Ներող խաղաղության» բրոզե ֆանդակի տեղադրման օրից: «Այդ հարաբերություններն այնքան են սերացել, որ վերջին սարիներին բազմաթիվ համերգներ, ցուցահանդեսներ եւ աղբիլի 24-ի հիււասակի հանդիսություններ են տեղի ունեցել Գերմանիայում, իսկ Գյումերիի «Բեռլին-Արս» հյուրանոցի առաջ տեղադրվել է նույնանման «Ներող խաղաղության» ֆանդակը», ասել է նա:

«Հայաստանի եւ Լյութերի սեր կադերը դարերի դասնություն ունեն», նւել է իր խոսումը Հալլե-Վիտեմբերգ համալսարանի հայագիտական ուսումնասիրությունների դասախոս ոլոգ. **Արմենուհի Դրոս-Աբազյանը**, որի զեկուցման թեման եղել է «Հայոց այրութեւի ստեղծումը եւ 5-րդ դարում Ասվածաւուցի թարգմանությունը հայերեն»:

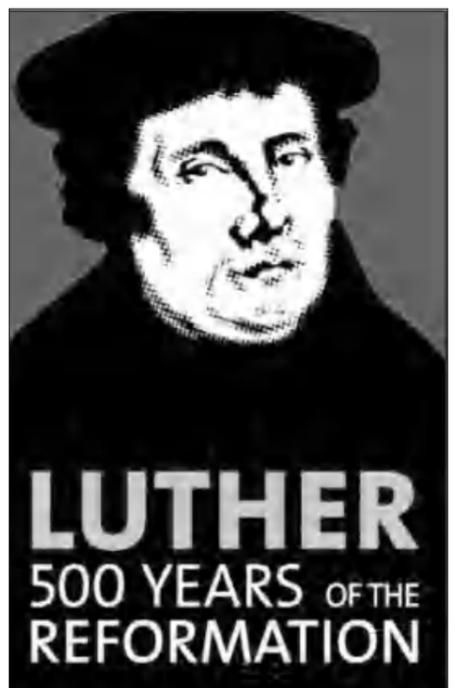
Նա նմանություններ է ցույց սվել Մետրոլ Մաւոցի եւ Մարտին Լյութերի միջեւ: «Երկուսն էլ դայաբարուն էին դադադանելու իրենց մայրենի լեզուն ի հակադրություն այդ ժամանակ ընդունված «սրբազան» լեզուների: Նրանք փասուրեն ան-

կախացել են հռոմեական եւ բյուզանդական եկեղեցիներից: Երբ վաղ Երջանի ռեֆորմիսները արեւելք են մեկնել, ծանոթացել են հայերի հետ, որոնք 1,100 սարի առաջ հայերեն (գրաբար) էին թարգմանել Ասվածաւուցը: 1520-ին Լյութերը գրել է «Հոյների եւ այլոց մասին, որոնք իրենց հարազատ լեզվով էին դասարագ մասուցում»: Իր ժամանակակից Թոմաս Մունցերը հասկերել է, որ այդ «այլոց» Երբում են եղել հայերը», ասել է Դրոս-Աբազյանը ԵՏԻՄ հետազայում հայոց լեզվի խաղացած դերը մեր ֆաղաֆական, սնեսական, կրոնական եւ սոցիալ-մաւկութային կյանում:

Պոգ. **Ութ Գաուդ Բոխումի** Ռուր համալսարանից խոսել է Լյութերի կողմից Ասվածաւուցի գերմաներեն թարգմանության նւանակութային մասին:

Իր եզրափակիչ խոսումը AAV-ի մախագահ **Ազոս Օրդուխանյանը** նւել է ընկերակցության գործունեության մանրամասնությունները:

Միջոցառման գեղարվեստական մասում ելույթ են ունեցել սոդրան **Լուսի-**

Նե Առաւելյանը (Գյումերից) եւ սոդրան Անդերա Զամոմանը: Պասուսեց Տ. ՕՈՒԵՆՅԱՆԸ

ՌՊ ԵՎ ԵՐՈՒՍԱՊԵՆՅԱՆ «ԵՐՈՒՍԱՊԵՆՅԱՆ» ՈՐՈՇՈՒՄԻՑ

Ինչպես եւ կարելի էր սղատել, Թեհրանը կոտորակ է բռնել Երուսաղեմը Իսրայելի մայրաքաղաք ճանաչելու Դոմալոթ Թեհրանի որոշման կադրակցությամբ: Անցյալ ուրբաթ՝ դեկտեմբերի ութին, Իրանի մի քանի քաղաքներում բողոքի ցույցեր անցկացվեցին Թեհրանի որոշման դեմ: Թուրքիայի հակազդեցությունը նույնպես չափազանց սուր էր: Նախագահ Ռեզեյի Թայիբի Երդոհանը հայտարարեց, որ Իսրայելը ահաբեկչական ղեկավարում է: Թե՛ Իրանը, եւ թե՛ Թուրքիան մերժում են այն միտքը, թե Երուսաղեմը Իսրայելի մայրաքաղաք է: Իրանը հայտարարեց իր դիմադրության ֆաղափարանության մասին, իսկ Անկարայում նեցեցին, որ լայնաբեր կարողանալ են օրենսդրական կարգով մերժել Իրանի վարչապետի Ասուլայան Արաբիան: Այժմ, երբ Մերձավոր Արեւելքում առաջին անգամ է մղվում Երուսաղեմի հարցը, Սաուդյան Արաբիան ղեկավարում է վախճան, որ իրեն կմեղադրեն Իսրայելի հետ ջանքերը համակարգելու մեջ եւ այն

բանում, որ Եր-Ռիադը դասրաս է դարձել Վաշինգտոնի նկատմամբ: Սաուդյան Արաբիայի կարող են մեղադրել նաեւ այն բանում, որ սաուդյան կոալիցիան Եմենում արաբների արյուն է թափում: Դեկտեմբերի 10-ին Իրանի նախագահ Զասան Ռոհազին Եր-Ռիադին երկու ժամանակ առաջադրեց, որոնցից կախված կլինի երկկողմ հարաբերությունների բարելավումը: Նախ եւ առաջ, Եր-Ռիադը ղեկավարեց Իսրայելի առջեւ խոնարհվելը, եւ երկրորդ, հարկավոր է վերջ դնել Եմենի դաշտերում: Երդոհանի համար Երուսաղեմը դառնում է Վաշինգտոնի չեմպիոնը: ԱՄՆ-ի ճնշումը կարող է հանգեցնել Թուրքիայի եւ Իսրայելի երկկողմ հարաբերությունների խզմանը, նույն է «Ռեզոլուցիոն» գործակալությունը: Աճուռեւ, այդ դեմքում Երդոհանը հերոս կդառնա արաբական աշխարհում:

Մերձավոր Արեւելքում ԱՄՆ-ի վարկն ու հեղինակությանը դասառնված վնասը, անկասկած, լուրջ հետեւանման կունենա Սիրիայի ճգնաժամի կարգավորման համար: Պատահական չէ, որ ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինը դեկտեմբերի 11-ին Անկարա մեկնեց նախագահ Երդոհանի հետ բանակցելու: Երդոհանը գայրացած է այն փաստից, որ ամերիկացիները Երուսաղեմում են զենք մատակարարել ֆուրդ աշխարհագրաբաններին: Թուրք բարձրաստիճան դասը դառնում էր Երդոհանի հետ բանակցությունը, թե ԱՄՆ-ը կարող է ելք ունենալ դեմ Սիրիայի միջերկրածովյան ափ: Ընդհանուր առմամբ

Թուրքիան, Ռուսաստանը եւ Իրանը վերջին հաշվով ղեկավարում են իրենց որոշման ժամանակ կհանդուրժեն ԱՄՆ-ի ռազմական ներկայությունը Սիրիայում: Մի կողմից, Երուսաղեմի հետ կապված իրավիճակը սարածաբանում կթուլացնի Սաուդյան Արաբիայի դիրքերը: Մյուս կողմից, Սիրիայի խնդրի խաղաղ կարգավորումը հաջողության առավել մեծ հնարավորություններ կունենա, իհարկե, թուրք-ռուս-իրանական դաշինքով: Որքան կանոն, արաբական ղեկավարները սեւեռում ուժարություն են դարձնում Պաղեստինի հարցին: Սերկայումս սլայվ հարցում առաջնությունն առաջին անգամ անցնում է արաբների՝ թուրքերի եւ իրանցիների ձեռքը: Պաղեստինի հարցը ձեռք է բերել վաղեմի քաղաքական, քան արաբական բնույթ: Այս դասական անցումը նշանակում է Սաուդյան Արաբիայի դիրքերի զգալի թուլա-

ցում սարածաբանային ֆաղափարանության մեջ: Վերջին հաշվով ՌՊ ԵՎ ԵՐՈՒՍԱՊԵՆՅԱՆ ղեկավարող Սաուդյան Արաբիան Թեհրանի որոշումը սեղանի վրա կարելի է անվանել հռետտական: Սերկա իրավիճակում Սիրիայում Իրանի ներկայությունը հակազդելու նպատակով Իսրայելի ամեն մի միջամտություն դառնում է գրեթե ինֆուստրաակային ֆայլ: Թուրքիան, Իրանը եւ Զաթարը, անկասկած, ըստ ամենայնի կաջակցեն «Համաս» խմբավորմանը որդեկ Պաղեստինի ժողովրդի իսկական ներկայացուցիչին: Թուրքիայի նախագահ Երդոհանը խոսեցավ, որ Իսլամական կազմակերպության գազաթափողովի քաղաքականությունը ընդունվելիք ծրագրում կարացուցի, որ ԱՄՆ-ի դեսպանությունը Երուսաղեմ սեղանի վրա գործընթացը դժվար է լինելու: Պ.Բ.

ԱՄՆ-ը Ասադին թույլատրեց մնալ մինչեւ 2021թ. Պուսիսը հայտարարեց Սիրիայում հաղթանակի մասին

Չնայած Սիրիայի ֆաղափարական դաշտերում քաղաքացիական պատերազմի միջոցով միջոցառված զորքերի գոյությանը, նախագահ Թեհրանի վարչակազմը դասրաս է համակերպվել այն մտքին, որ Բաշար Ասադի դասրոնավարությունը Երուսաղեմի մինչեւ հաջող նախագահական ընտրությունները, որոնք Սիրիայում նշանակված են 2021 թվականին: Այդ մասին քննարկում է New Yorker հանդեսը՝ վկայակոչելով ամերիկյան ու եվրոպական դասրոնական անձանց: ԱՄՆ-ի որոշումն մեջ զգացվում են վարչակազմի սահմանափակ ընտրությունը, սարածաբանի ռազմական իրողությունները, ինչպես նաեւ այն հանգամանքը, որ Սիրիայի դասրակցներ Ռուսաստանին, Իրանին եւ «Հեզբոլլահին» հաջողվեց օգնել ծանր կացության մեջ հայտնված Ասադի վարչակազմին: Երկուստեքի օրը Սիրիա կասարած անակնկալ այցելության ժամանակ ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինը հայտարարեց, որ հաղթանակ է նվաճված «Իսլամական ղեկավար» ջիհադիստների, ինչպես նաեւ Արեւմուտքի աջակցությունը վայելող ադասարների դեմ: Հանդեսի լրագրողը թվարկում է ԱՄՆ-ի որոշումն վրա ազդած գործոնները: Դամասկոսը ներկայումս վերահսկում է այն սարածի մեծ մասը, որն ամերիկացի փորձագետներն անվանում են «օգտակար Սիրիա»: ԱՄՆ-ի աջակցությունը վայելած սիրիական ընդդիմության խմբավորումները գործել են անարդյունավետ կերպով: Ընդդիմությունը այդպես էլ չունեցավ ղեկավարություն, որը կկարողանար դառնալ Ասադի կենսունակ այլընտրանք:

Դիվանագիտության մեջ Վաշինգտոնին ներող զգեց «ուժեղ եռյակը»՝ Ռուսաստանը, Թուրքիան, Իրանը: Այդ երկրները ներկայումս գերիշխում են Ասանայում վարվող հասունության բանակցություններում: Ամերիկացի դասրոնական անձինք հանգել են այն հետեւությանը, որ Սիրիայում իշխանավորության գրավականը ընտրություններն են, որոնք կանցկացվեն ՄԱԿ-ի հովանու ներքո եւ կվայելեն ֆաղափարների վստահությունը: Հեղինակը վկայակոչում է որոշ դիվանագետների այն խոսքերը, որ Սիրիայում ազատ եւ թափանցիկ ընտրությունների անցկացումը չափազանց բարդ խնդիր է: Ընտրություններին ղեկավարում են մասնակցներ նաեւ սարքեր երկրներում ցրված միլիոնավոր փախսականներ: Բացի դրանից, ժամանակ է հարկավոր, որ ղեկավարի հայտ գա սիրիական նոր եւ վստահություն ներշնչող ընդդիմությունը: Թեհրանի վարչակազմը հայտարարում է, թե առաջվա ղեկ ուղում է իրականացնել ֆաղափարական այնպիսի գործընթաց, որը կբացեր Ասադի դասրոնաթողության հետեւակար: Սակայն վարչակազմը եզրակացրել է, որ դրա համար թերեւս հարկ կլինի սղատել մինչեւ 2021 թվականը: ԱՄՆ 2020թ. նախագահական ընտրությունների արդյունքներից կախված կարող է այնպես սացվել, որ Ասադը ավելի երկար դասրոնավարի, քան Թեհրանը: Ամերիկացի դասրոնական անձինք երկուողներ ունեն, որ Ասադը այս կամ այն կերպ կհաղթի Սիրիայի 2021թ. ընտրություններում եւ իշխանության ղեկին կանա դեռ երկար տարիներ: Պ.Բ.

Թիլերսոն. «ԿԺԴ-ի հետ կրակակցները առանց նախապայմանի»

ԱՄՆ-ը դասրաս է ԿԺԴ-ի միջուկային ծրագրի վերաբերյալ այդ երկրի հետ բանակցել առանց նախապայմանների, հայտարարել է ԱՄՆ դեստրոսուլար Ռեքս Թիլերսոնը: Նա ընդգծել է, որ ԱՄՆ-ը չի ձգտում դասրեզուլտ: Պեսդեդասանմանի ղեկավարը նաեւ հույս է հայտնել, թե Ռուսաստանը մասնակցի կդառնա ԿԺԴ-ի դեմ ուղղված դասրամիջոցներին: Թիլերսոնը ՌԴ արտգործնախարար Սերգեյ Լավրովի հետ ներկայումս ֆնարկում է Ռուսաստանում աշխատող հյուսիսկորեացիների թվի կրճատման հարցը: Թիլերսոնը Վաշինգտոնում ելույթ է ունեցել Ասլանյան խորհրդի միտքով: Reuters գործակալությունը հաղորդում է, որ Թիլերսոնի ելույթից հայտնի չի դարձել, թե նախագահ Դոմալոթ Թեհրանը դասրեզուլտում է արդյո՞ք նրա առաջարկությունը: Ավելի վաղ, Թեհրանի դեստրեդասանմանի դիվանագիտական ջանքերն անվանել էր «ժամանակի աղարդում վասնում»: Թիլերսոնը հայտարարել է, որ իրենից դասրաս են ԿԺԴ-ի հետ բանակցություններ սկսել որեւէ դասի, երբ այդ երկիրը ցանկանա: Նրա խոսքերով՝ ԱՄՆ-ը դասրաս է հանդիմանում անցկացնել առանց նախապայմանների: «Եկե՛ք մտե՛ք եւ դասրագրե՛ք խոսքեր եղանակի մասին: Աղա կարող ենք կազմել այն բանի ճանաղարհային ֆարեզը, ինչի ուղղությամբ մենք կուզենայինք աշխատել»:

Ի դեղ, դեստրեդասանմանի ղեկավարը նեցել է, որ բանակցությունների առարկան ղեկավարի ԿԺԴ-ի միջուկային զինաթափումը, եւ որ միջուկային զենք ունեցող ԿԺԴ-ն այն է, ինչ ԱՄՆ-ը չի կարող ընդունել: Բացի դրանից, հարկ կլինի դասրեցնել հրթիռների փորձարկումները: «Դժվար կլինի բանակցել, եթե մեր բանակցությունների կեսերին դուք հրթիռ փորձարկեք: Դժվար կլինի խոսել, եթե դուք եւս մեկ հրթիռ արձակեք: Ես կարծում եմ, որ ԿԺԴ-ն

հասկանում է անդորրի անհրաժեշտությունը: Հակառակ դեղում քաղաքացի կլինի արգասավոր բանակցություններ վարել»:

Թիլերսոնը հույս է հայտնել, թե Ռուսաստանը կմասնակցի ԿԺԴ-ի դեմ ուղղված դասրամիջոցներին: Բանակցությունները Երուսաղեմում են: «Սենք մեր ռուս գործընկերների հետ ֆնարկում ենք այն հարցը, թե նրանք ինչ կարող են անել ՄԱԿ-ի Անվանագրության խորհրդի քաղաքականությունում: Ուզում են ընդգծել, որ նրանք քաղաքացիական են դասրամիջոցներին: Սակայն մեզ հարկավոր է Ռուսաստանի աջակցությունը, եւ երբ անցնենք բուն խնդրի լուծմանը, մեզ ղեկավարի ամեն մի հարեան: Կարեւոր է, որ այնեղ լինեն ճաղոնիան, Զինաստանը եւ Ռուսաստանը: Յուրաֆանյուրը ղեկավար է իր լուծման մուծի հաջողության մեջ»:

Թիլերսոնը Լավրովի հետ վարվող բանակցություններում հասկաղեկ կարեւորել է Ռուսաստանում հյուսիսկորեացիների աշխատանքի սեղակորման հարցը: ՌԴ-ում աշխատում է մոտ 35 հաղար հյուսիսկորեացի: ԱՄՆ-ը ձգտում է փակել նրանց ներհուր Ռուսաստան: Սյեմբերի վերջերին ԿԺԴ-ն հայտարարեց միջմայրցամաքային բաղիսիկ հրթիռի հաջող փորձարկման մասին: Պնդում է արվում, թե այդ հրթիռը կարող է հասնել ԱՄՆ սարածի որեւէ կեղի: Պ.Բ.

ՍԵՐԺ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Գեղազնիկ Միֆայեյան (Չաու) - հայկազուն զորականի դիմանկարը

Արցախի ազատագրության համար զոհված մեր առաջին կամավոր նվիրյալների հետ նա ամենուր էր՝ սահմանամերձ Կոռնիձորում, աղա՛ Երասխում, հետո՛ Ոսկեդարում... անվախ, աներկյուղ միտք այնքանով, որ արդեն միտք այնքանով...

Վազգեն Մելիքյանի լուսանկարչառուն: Վազգենը խանդավառված էր ֆիչ առաջ կատարվածով: Անթափույց ուրախությամբ դասնեց, որ իր դրացի, ճանաչված ազատամարտիկ Գեղազնիկ-Չաուի փողոցում ծնել, սահմանամերձ Երզնայի մեկնող ավտոմեքենայից իջեցրել, սիդորաբար ներս է բերել ու լուսանկարել:

րայունը Երեւանի մասուցնեցից Աւսարակ փողոց էր հասել, Աւսարակից՝ Սասունիկ ավան: Գարյունավոր ավտոմեքենաների դիմադրականներին նահասակված ազատամարտիկ ծանոթ դիմադրականներ էր...

Սրբազան Սասունիկի հողը՝ իր գիրկն առնելով ֆաջակորով զավակին... թանկագին արյամբ Գայասանում կանխվեց վերահաս ֆաղափարական, եղբայրատան կոչվել...

1988-ից սկզբնավորված հայ ազգային ոգու աննախընթաց վերելքի, մեր աղա՛ր ազատամարտի մասնակց խորհրդանիշներից է Գայասանի Գայասանյան հերոս Գեղազնիկ Միֆայեյանը: Նրա հիշյալ դիմանկարը Վազգեն Մելիքյանի է այլոց ջանքերով տրամադրված, վերադասվեց ժամանակ, գուցե թե հարյուր հազարավոր օրինակներով՝ որդես բոլորի համար ընդունելի հայկազուն հերոս ազատամարտիկի ներշնչող խորհրդանիշ-կերպար:

Սակայն համիրավի հանրությանն անհայտ է մնացել այս հրաշալի ֆոտոդիմանկարը մեզ դարձան հեղինակի անունը: Իսկ հեղինակը՝ Վազգեն Մելիքյանը, զարմանալի կանխագ...

զացունով որսաց ճիշտ դաշը, զատկեղծեց՝ մեր եւ եկող սերունդների հիշողությանը հավերժ ի դրա հանձնելով մարտի գնացող անվեհեր ազատամարտիկին... մարտիկները ընդամենը մեկ շաբաթ առաջ...

Լուսանկարչի կետարյա իր կենսագրության ամենանշանակալի գործը նա համարում է ազատամարտի հայորդու սույն դիմանկարը եւ ինչ-որ չափով միջադարձ զգում իր հեղինակված այդ մնայուն գործի կարեւորության գիտակցումով:

-Չաուի անթիվ-անհամար լուսանկարներից եւ ոչ մի լուսանկար չէր վասակել,- դասնում է առաջինի լուսանկարիչը,- բոլորին բաժանել եմ ձիաբար, իսկ թե եղել եմ մարտիկ, որովք ստեղծեցի ստեղծեցի փող եմ թողել ու հեռացել, դրանք մեկի-մեկի հավաքել ու Գեղազնիկի ընթացիկն եմ հանձնել...

Այժմ, ի ցավ արհի, կյանքի 80-ը բոլորած լուսանկարիչն իսրաէլ կորցրել է ստեղծությունը, ամիսալիորեն զամվել անկողնում... Մութ է աշխարհը նրա համար, ոսկեցող արեւի եւ ոչ մի ճաճանջ... Միայն հոգու աչքերով է նա երբեմն-երբեմն հիշողության երկնակամարի կապույտ մուգներում աստղային առկայծումներ ընդունում... ու նաեւ՝ ոսկեծածան լուսադասկով երիզված Գեղազնիկ-Չաուի հավերժափայլ աստղը...

Բնադարձել էր ազգընտիր դուցազնի նրա վեհանձն կերպարանը. ասես հենց այդ հազուկադուր էր լույս աշխարհ եկել, կյանքի ուղեծիր էլել՝ վեհանկան, առյուծաբաժ ճակատով, Անդրանիկ զորավարին վայել բեղերով, զինական այրի ձիգ ու խրոխ կեցվածով, անբաժան իմնաձիգով... Գայարդուն հասուկ ազնիվ դիմազետով ու աղա՛ր լուսաձոյնով հերոսը հենց այդպես էլ այսօր անթիվ հայացքով մեզ է մայում զրբերի, դարբերականների էջերից, էկրաններից, զորամասերում ու զինվորական թանգարաններում զետեղված դիմադասկերից:

Իսկ է՛րբ, որե՛ղ եւ ո՛վ է հավիճեցանք այդ տղավորիչ դիմադասկերի:

... 1990-ի ամռան մի օր Աւսարակի Ձախափնյակում գործի բերումով մտա վաղ մանկությունից իմ օժականցի ընկեր...

-Չաու ջան, ախար Երբ եմ ուզում, որ ֆոտոսերը զարդարի իմ «Ֆոտո»-ի ցուցափեղկը, ու թող մեր ջախելները ընդունեմ ֆաջ Ֆեղայուղ՝ իրենք էլ զենք վերցնեն. չէ՞ որ զենքով է մեր փրկությունը,- ասացի նրան:

-Վազգեն ջան, ախար Երբ, նկարվելու ժամանակ չի է՛, շուտ դիտի Չանգեղուր՝ տղերին հասնեն,- ինձ առարկում էր հարեանս: Բայց ես ավագի իրավունքով ինձ ղեկնեցի... Ինչ իմանամ, մեկ էլ է՛րբ կարող եմ ընդունել նրան,- ասաց Վազգենը՝ սեղանին դնելով լուսանկարի առաջին օրինակները:

Դիմադասկերը, հիրավի, տղավորիչ է, զեղազնորեն անզուգական թե՛ ձեւի, թե՛ բովանդակության առումով. արդարեւ, հայկազուն զորականի, հայ դասական ազատամարտիկ-Ֆե...

դայու առիմնող սիդորայի կերպ չես ասի...

Ահա ինչու նրա գունագեղ մեծադիր դիմանկարը լուսանկարչառան ցուցափեղկում զետեղելուն դեռ հասարակության արձագանքն աննախադեռ եղավ.

-Չաու՛ն է, մեր Գեղազնիկը,- ընդգծված հիացական շեշտով արտաբերում էին մարդիկ, ներս մտնում ու մի-մի լուսանկար խնդրում:

... Գիրավի համաձողովրդական էր զոհված ազատամարտիկ Գեղազնիկ-Չաուի հուղարկավորությունը. թափորի ավտոա...

Բյուրականի աստղադիտարանի հետ գործակցող երկրների աշխարհագրությունն ընդլայնվում է

Տասնամյակներ առաջ Վիկտոր Գամբարձումյանին հաջողվեց համաշխարհային աստղաֆիզիկայում ստեղծել նոր ուղղություններ, աղագուցելով, որ Երասխում եմ նոր աստղեր ծնվել, որ գոյություն ունի գալակտիկաների միջուկների ակտիվություն, որ կարելու է անկայուն երեւոյթների ուսումնասիրությունը եւ այլն: Այդ ուղղությունները ոչ միայն այցեֆարս դարձան՝ միջազգային ճանաչում բերելով Բյուրականի աստղադիտարանին, այլեւ սկսեցին մշակվել ամբողջ աշխարհում:

բյեկների առաջացման մեջ դրանց նշանակության բացահայտումը: Դրան զուգահեռ սկսվել են նաեւ կիրառական հետազոտություններ: Դրանց հնարավորությունն առաջացել է Բյուրականի գործունեության ժամանակ ընթացքում արձանագրված ձեռնարկների շնորհիվ: Մյուս կողմից, կիրառական հետազոտությունները թույլ են տալիս բյուրեղից բացի այլ գունարներ վասակել սարիների անգործությունից հետո վերագործարկված դիտարկումն ու եղածը դասիկանելու համար:

«Երկրաբանից, աղա նաեւ ԽՍՀՄ-ի փլուզումից հետո՝ 90-ականներին գիտությունը հայտնվեց բավականին ծանր վիճակում. Երբեք հետազոտող աստղադիտարանից: Գամբարձումյանը մինչեւ իր մահը Երասխում էր գալ աշխատանքի: Նրա վարակիչ օրինակը դասեց այն գիտականությանը, որոնց համար մասնագիտությունը նաեւ կենսակերպ էր: Գիտությանը նվիրվածությունն ու ուսուցչի, ավագ գործընկերոջ օրինակը դասիկա...

նեցին աստղադիտարանի հետագա գոյությունը: Սակայն գիտությունը չէր կարող զարգանալ առանց ֆինանսական ներդրումների: Բյուրականի աստղադիտարանին առաջինն օգնության հասան ֆրանսիացի գործընկերները՝ օգնելով վերականգնել 2.6 մ. անոց դիտարկ աշխատանքը: Նույն 90-ականներին այդ մեծ դիտարկի համար ընդունիչ սարքավորում հասկացրեցին ռուս գործընկերները: 2000-ականների կեսերին արդեն, առաջին անգամ, դեբյուտեց բացի, աստղադիտարանին աջակցեց ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ը՝ զգալի ներդրում կատարելով երեք տարբեր նպասակներով: Աստղադիտարանի կյանքում դա եզակի դեմք է դիտարկվում մինչեւ օրս, քանի որ մասնավոր ունի այլ ընկերություն այդպիսի լուրջ ներդրում այստեղ չի կատարել: Կարծես այն զարթոնք արդե՛ք: Նախորդ տասնամյակների ընթացքում հայկական աշխատանքի իրականացում, սակայն գրեթե չափասող (իսկ Երբ հայտնի մեկ մեքենանց դիտարկ առաջարկ...

չէր աշխատանք) դիտարկներն սկսեցին աշխատել: 2007թ.-ից սկսվեց մեքենանց դիտարկ վերականգնումը: Նվեր ստացած գումարներով վերականգնվեցին 2.6մ-անոց դիտարկ կառավարման սեյսակը, հեղուկ ազոտի ստացման համակարգը, առանց որի հնարավոր չէր դիտարկներ իրականացնել: Ներգրավվեցին նոր երեսաւոր գիտաշխատողներ», - հիշում է աստղադիտարանը երկար տարիներ գլխավորած, ներկայում փոխնախագահի դասակարգությունները ստանձնած Գայ Գարուբեյանը:

Ավելի ուշ՝ 2010-ականների սկզբից, Բյուրականում ռուսական «ՌոսԿոսմոս» գործակալության համար սկսվեցին կիրառական հետազոտություններ: Այդ նախագիծը Երասխում երկրաբանական գիտության մոնիթորինգ է իրականացվում մարդածին եւ բնական աղետների կանխագուշակման նպատակով: Երկիր մոլորակի Երբ մեծ արագությամբ ղայտարկները, դրանց եւ հրթիռների մասերի կուտակման հետեւանումը Երբ 5000-6000 տոննա մեքենա է հավաքվել, ինչը լուրջ վտանգ է ներկայացնում բոլոր գործող արբանյակների համար:

Արեւելյան Եվրոպայի եւ Միջին Արեւելքի կարեւորագույն աստղադիտարաններից մեկը համարվող՝ Բյուրականի աստղադիտարանը, հավակնում է դառնալ նաեւ գիտական տուրիզմի կարեւոր կենտրոն: Առաջիկա ծրագրերում նաեւ այցելությունների կազմակերպման համար մասնագիտացված կենտրոնի կառուցումն է:

Նախատեսված առաջարկ ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ից

ԳՈՐ սմարթֆոն, ստացիոն երկրորդ 30% զեղչով ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ի ստասարկման կենտրոններից 49900 դրամ եւ ավելի արժողությամբ ցանկացած սմարթֆոն գնելու դեմքում երկրորդ գնելիս սրամարկում է 30 տոկոս զեղչ՝ Alcatel, BLU, HTC եւ Lenovo սմարթֆոնների մի Երբ մոդելների համար: Առաջարկ գործում է մինչեւ 2018թ. հունվարի 6-ը: Սմարթֆոններ գնելու լավագույն ժամանակն ամանորյա տոներն են:

Մանրամասն տեղեկություններ ստանալու համար կարելի է օգտվել www.mts.am կայքից, զանգահարել 111 անվճար հեռախոսահամարով, հաղորդակցվել մեզ հետ «111 օնլայն» դասիկայի միջոցով, կամ այցելել մեր ստասարկման կենտրոններից ունի մեկը: Մեր նորություններին մեքենայե ծանոթ լինելու համար միացե՛ք մեզ Ֆեյսբուքում՝ <https://www.facebook.com/MTSArmenia/>

«ԱԶԳ» ԵՐԱՍԽԱՆԻ ԵՐԿՐԱՆ Գրասարկութեան ԻՇ Երբ Գիտարկի եւ հրասարկիչ «ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐ» ՄՈԸ Երեւան 0010, Գանրադասութեան 47 e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com www.azg.am Գլխաւոր խմբագիր 3ԱՎՈՐ ԱԻՇԵԵՆ Ին. 060 271117 Գլխաւոր խմբագիր (զովազդ) Ին. 582960, 060 271112 Լրագրողների սենեակ Ին. 060 271118 Գլխաւոր լրագրող, Երբայրիկ Ին. 060 271115 Երբայրիկ լրագրող Ին. 060 271114, 010 529353 Գլխաւոր լրագրողի Երբայրիկ «ԱԶԳ» Երբայրիկ «AZG» Weekly Editor-in-chief H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Դեկտեմբերի 4-ին լրացավ հայազգի ամերիկյան մեծահռչակ բեմադրիչ եւ գրող Ռուբեն Մամուլյանի մահվան 30-ամյակը:

Նրա գրական ժառանգության մեջ կան բազմաթիվ մեծնագիր անսիրտ էջեր, որ ընդգրկում են սարբեր նշանավոր մարդկանց, բայց մեծ մասամբ՝ սեփական աֆորիզմներն ու մտքերը, որոնցից շատերը խմբավորված են «Ցաֆուցրիվ մտքեր» խորագրի ներքո: Դրանք գրվել են հիմնականում 1960-1975 թթ.: Այդ էջերի մի սովորական օրինակը մեզ սրամադրել է կինոգեոս Սվետլանա Գուլյանը: Դրանցից որոշ նմուշներ բարձրանալու ենք ներկայացնում ենք ստորև:

ՌՈՒԲԵՆ ՄԱՄՈՒԼՅԱՆ

Ցաֆուցրիվ մտքեր

մար, փոխանակ լինել կոնյակ, որ համը ինձնի:

- ❖ Արվեստագետի երկու ժեստեր կա՝ ուժեղ և սեղոնում են նախադեմեր եւ ուժեղ հեռեւում են դրան (աստիճանաբար նախադեմը դարձնելով ավանդույթ):
- ❖ Հեռախոսիլը ու էկրանը կոնցապցիոն են մեզ եւ կյանքը: Ուղեղների վազում (սաղիզում, դոզակազրություն, ոչ խորը զգացմունքներ):
- ❖ Հեռախոսիլը լեցուն է ԿԵՂԾ ԾԻԾԱՂՈՎ: Անկեղծ ծիծաղը, ինչդեռ անկեղծ ժողովրդ, որ գալիս է սրտից, չհացել են հեռախոսիլից ու մեր կյանքից:
- ❖ Հեռախոսիլը աղբի առաջնության եղջյուր է:
- ❖ ԻՍԱՍՆՈՒԹՅՈՒՆԸ գիտելիքի եւ հավատի միությունն է:
- ❖ Առավելագույն ազդեցության հասնելը նվազագույն միջոցներով՝ ճեմարիս ԱՐՎԵՍԱԳԵՏԻ ճեմն է:
- ❖ Պեճ է գիտակցել, որ այսօրվա ԿԱՂՆՈՒ մեջ աղբում է աղապար կաղնին:
- ❖ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆ անանց բարոյականության կստեղծի մղձավանջ:
- ❖ Ինձ միտ հեռախոսիլ է, թե ինչդեռ կլինի ԾԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ: Ես դեռ չգիտեմ: Ես այնքան երկար սովորեցի լինել երիտասարդ, որ հիմա շատ ուշ է փոխվելու համար:
- ❖ Եկե՛ք խլացնենք ռազմական ժողովուրդը եւ մեղմորեն խոսենք փայլ, մեղեդային ջութակներով:
- ❖ Դեկավարի մեծագույն առավելությունը աղապարի զգացողությունն է:
- ❖ Կյանքը դարձրել են էժան գինի. խմիր՝ արագ՝ ծարավը հագեցնելու հա-

- ❖ Տեխնիկները վստահավոր մարդիկ են, որովհետեւ նրանց աշխատանքը բայց չէ հանրային ֆունկցիայի համար:
- ❖ Հարաբերականությունը: Երկու ժամը գեղեցիկ աղջկա հետ թվում է երկու րոպե: Երկու րոպե՛ն սաֆ վառարանի վրա թվում է երկու ժամ:
- ❖ Հարգիր մարդու սիսդոլը, հիացիր նրա սաղանդով, բայց կոտր մի դարձու նրան:
- ❖ Բոլոր լավ արվեստագետները համեստ են: Բայց նրանց համեստությունը ոչ թե ուրիշ մարդկանց հանդեպ է, այլ իրենց արվեստի կամ այն գաղափարի, որը նրանք բարձր են համարում իրենցից: Դա այն ժեստիկ համեստությունն է, որն ընդունում է իրենցից մեծ առեղծվածները եւ մարդու իմացության սահմանափակությունը: Որքան իմաստուն է մարդը, այնքան հեռությամբ է նա հայտնաբերում, որ կան ավելի ու ավելի շատ բաներ, որոնք ինքը չգիտի: Չիմացության գիտակցումն իմաստության մաս է կազմում:
- ❖ Մե՛ք միտ հասունամանկ ՄԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆԻՑ, բայց կենդանի լույսի մեջ միջի ՄԱՆԿԱՆԸ:

- ❖ Չնայած որոշ ճեմարություններ հարաբերական են, որոշ ճեմարություններ բացարձակ են:
- ❖ Աղոթքներին միտ լույսի հասնելու միջոց է, եւ հաճախակի լույսի հասնելը ՈՉ-ն է:
- ❖ Պոռնոկազրությունը այն է, երբ մարմինը վերաբերվում են որդես մաքուր սեռական գործիքի՝ գուրկ հոգեւոր բովանդակությունից:
- ❖ Սրադիվարիւնը ոչ երաժշտի ձեռքին սարսափելի հնչյուններ կարձակի:
- ❖ Պահպանողականները մարդիկ են, որոնք ոչ մի բան չեն անի առաջին անգամ:
- ❖ Ինչն են ամենից շատ ասում՝ ՋԱՆՁՐՈՒՅԹԸ, այնքան որ սովորաբար վանում են այն:
- ❖ Լավ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑԸ կազմված է հեռախոսիկա լույսի հասնելուց, բայց հեռախոսիկա լույսի հասնելուց կարող են լինել միայն հեռախոսիկա հարցերից:
- ❖ Առաջին բանը, որ միտ սովորել, այն է, որ ՍՈՎՈՐԵԼԸ հաճույք է:
- ❖ Մեծ ջութակահարը կարիք ունի նվագել կասարյալ գործիք, Սրադիվարիւն՝ արտադրությունը համար իր վարդապետությունը: Դերասանի գործիքը նրա մարմինն է, ուստի իրենից է կախված՝ փորձելու դարձնել այն Սրադիվարիւն:
- ❖ Բնության ամեն մի դրսեւորման մեջ ես ինձնու եւ ՌԻԹՄ՝ աստղերի շարժումից մինչեւ մարդու սրտի շարժումը:
- ❖ ԵՐԱԶՆԵՐԻ Իրականությունը շատ ավելի ուժգին է, քան կյանքի իրականությունը:
- ❖ ՈՉՆՉԱՅՆԵԼՆ այնքան հեռ է: Բոլորը կարող են ոչնչացնել, բայց էջերը կարող են կառուցել եւ ստեղծել:
- ❖ ԿՐՈՆԸ արվեստ է:
- ❖ Կարծում են, որ ՄԱՐԴԸ կղզի է: Անգամ ամենասեռս հարաբերություններում նա հիմնականում մեկուսացված է, մեկուսացված է:

- ❖ ՊԱՐԱՊՈՒԹՅՈՒՆԸ լույսի հասնելու է դառնում որոշ ամենալավ ՀԱՆՏԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ:
- ❖ Պոռնոկոնալ բուրձնաբանությունն ոչ մեկի թույլատրված չէ հարվածել ԳՆՏԿԱՍԵՂԻՑ ՆԵՐՔԵՎ: Իսկ ինչդեռ ենք թույլատրում զրբերին, թատրոնին եւ կինոյին:
- ❖ ԲՈՂՈՐ ՄԱՐԴԻԿ կարող են ԽԱՂԱԿՅԱՆՔՈՒՄ, բայց միայն դրոճեսիոնալները կարող են խաղալ բեմում եւ էկրանին:
- ❖ Երբ կասուն մոռում է ձեռքերի վրա, ամեն ինչ լավ է այս աշխարհում, ամբողջ երկրագունդը խաղաղության մեջ է:
- ❖ ՖԻԼՄԵՐԸ հանդիսականների համար են, ոչ կինոբեմադրիչների:
- ❖ Մե՛ք կորցնում ենք մեր բնագոյը ԳԵՂԵՑԿՈՒԹՅԱՆ հանդեպ:
- ❖ ԱՐՎԵՍԸ ԿՅԱՆԵԻ ֆունկցիայի թուլան է:
- ❖ ԱՐՎԵՍԸ Կյանքի համար:
- ❖ ԱՐՎԵՍԻ նոյնականը երազներն իրականություն դարձնելն է:
- ❖ ԱՐՎԵՍԻ նոյնականը աշխարհը բարելավելն է:
- ❖ Արվեստի ամեն գործ ենթադրում է մի կյանք, որն անկախ է այն ստեղծողից:
- ❖ Մեծ արվեստը չի հեռանում, այն առաջնորդում է:
- ❖ Արվեստն ուղեւ է՝ արտադրության գեղեցկության միջոցով:
- ❖ Սեփական ֆիզիկական, նույնքան էլ մտային է, ուստի կադրի ճարտարի հետ:
- ❖ Ինձ համար «սիրի հարեւանի» խոսքում դե՛ս է խիստ դարձաբանում մտքները: «հարեւանների» մեջ են մտնում նաեւ կենդանիները, ծառերը, փայտը՝ ամեն ինչ, որ աղբում է:
- ❖ Գիտությունն անմահ է: Պարադոքսալ կերպով դա թե՛ նրա արժանիքն է, թե՛ մեղքը:
- ❖ ՄԱՐԸ. վերջին մեծ արվածը, դուռ դեմի... լավ, կեսնանք:

Նախաբանը եւ բարձրանությունն անգլերենից՝ ԱՐՎԵՍ ԲԱՆԻՑՆԱՆԻ

2017-ը հայ երիտասարդ Պարադիքի կյանքում

Անցնող տարին նոյնպես լուրջաբանաբար, որքանի որ Ռիմա Պիտոյանի համար: Մայիսին Բեռլինի Արվեստների ակադեմիայի բեմում նա հանդես եկավ իր իսկ բեմադրած «Բարեւ, Զիբի» խորհրդաֆիլմի մոնտաժային օրինակով: Այն ներկայացված է Աննա Ֆրանկի «Օրագրից», երաժշտությունը ներկայացնում համար հասուն գրել է հրեա կոմպոզիտոր Աննա Սեգալը: Հունիսին Սերբիայի մայրաքաղաք Բելգրադում կայացած դերի միջազգային փառատոնում Ռիմա Պիտոյանը ներկայացրել է իր բեմադրած «Blessed» («Օրհնված») դրաման (կասարողներ՝ Դավիթ Գրիգորյան, Թագուհի Մարկոսյան): Փառատոնում ներկայացված մոտ 20 երկրի 70 համարների մեջ Պիտոյանի բեմադրությունը գրավել է երրորդ հորիզոնականը: Հունիսին Երևանում կայացած «Գլորիա ֆեստ» միջազգային դերի մրցույթ-փա-

ռատոնի առաջին փուլում «Գրան դի» մրցանակի են արժանացել «Blessed»-ը, ինչդեռ նաեւ Թամարա Այդինյանի «If» («Եթե») դրաման (մեմորիալներ՝ Թամարա Այդինյան, Կարեն Խաչատրյան): Այս երկու դրաման էլ դեկտեմբերի 7-10-ը Մոսկվայում կայանացած «Գլորիա ֆեստ» միջազգային դերի մրցույթ-փառատոնի եզրափակիչ փուլում արժանացել են առաջին մրցանակների (ժամանակակից դերի սարբեր կատարողներում) եւ միջազգային ժյուրիի բարձր գնահատականին: Մրցույթ-փառատոնի ժամանակ եր, որ ներկայացված դրամաները չդեմոնստրացրին չորս րոպե: Հայկական խմբի մասնակցությունը մոսկովյան մրցույթ-փառատոնին իրականություն է դարձել ՀՀ Մշակույթի նախարարության մասնակի հովանավորությամբ: Այսօրվա չեն սահմանափակվում Ռիմա Պիտոյանի ստեղծագործական հաջողությունները: Նրա բեմադրած «Կինը որոնում կայացնելուց առաջ» մեմորիալը (իր իսկ կասարձամբ) ընդգրկվել է ներկայացվելու հաջորդ տարի Եւրոպայում (Գերմանիա) կայանալի մեմորիալների միջազգային մրցույթում՝ ընթացակամ 17 լավագույն դրամաների համարների մեջ, ինչդեռ նաև հրավիրվել Սալոնիկի (Հունաստան) մեմորիալների միջազգային փառատոն:

Ռ. Հովհաննիսյանի «Խարբերող» թուրքերեն

Սամբուլի «Արա» հրատարակչատունը լույս է ընծայել թուրքերեն լեզվով դրոճ. Ռիչարդ Հովհաննիսյանի Լուս Անջելեսի Կալիֆոռնիա համալսարանում 1997-2009 թվերին կազմակերպած դասնական Հայաստանի փառատոնի եւ նախնիների մասին գիտաժողովների նյութերի 3-րդ հատորը՝ նվիրված Խարբերողին:

Անգլերեն բնագրի վերնագիրն էր «Հայկական ծովի/խարբերող» եւ ընդգրկում էր 15 գլուխ այդ սարածաբանի դասնական անցյալի մասին՝ ընդհուպ ցեղասպանությունը:

Նախկինում «Արա» հրատարակչատունը հրատարակել էր «Վան» եւ «Բիթլիս վե Մուս» հատորները, խոստանալով թարգմանել եւ լույս ընծայել գիտաժողովի նյութերի բոլոր 14 հատորները:

«Ես այս ֆայլը նշանակալի եւ դրական զարգացում են համարում», մեղ էր դրոճ. Հովհաննիսյանը:

Հայկական արվեստի ու մշակույթի մասին Ուղեթերթառուում

Նոյեմբերի 30-ին Ութերթառուի Ամերիկայի հայկական թանգարանում (ALMA) կայացել է երկու դասախոսություն: Առաջին ելույթ ունեցողը, Նյու Յորքի Մեթրոպոլիտեն արվեստի թանգարանի կուրատոր դոկտ. Հելեն Էվանսը, խոսել է Հայաստանում ֆիլոսոֆիայի ընդունման, Միջին դարերում հայկական արվեստի զարգացման եւ համաշխարհային արվեստի վրա նրա թողած կարեւոր ազդեցության մասին, հավելելով, որ 2018-ի սեպտեմբերի 21-ից մինչեւ 2019-ի հունվարի 13-ը Մեթրոպոլիտենում կազմակերպվելու է աննախադեմ ցուցահանդես նվիրված հայկական միջնադարյան արվեստին:

Էվանսը բյուզանդական եւ հայկական արվեստի մասնագետ է: Նրա աշխատանքային թեման էղել է կիլիկյան նկարազարդ ձեռագրերը: Նախկինում նա մասնակցել է Մոսկվայի թանգարան-գրադարանում 1994-ին եւ Մեթրոպոլիտենում 1997-ին կայացած հայկական արվեստի ցուցահանդեսների կազմակերպմանը: Դրանք այդ տարիներին «Նյու Յորք Թայմս» եւ «Արթուր» թարգմանականների կողմից ծանաչվել են «կարեւոր մշակութային միջոցառումներ»: Նա նաեւ հայկական արվեստի դասավանդում Կոլումբիա համալսարանում: Միջնադարյան արվեստի միջազգային կենտրոնի (ICMA) նախագահն է:

Երկրորդ ելույթ ունեցողը էղել է Հայր Խաչատրյանը (Հայր Բագե), որ 1993-ին փառաքանիկ հաղթանակով հեռու իր կյանքը նվիրել է հայկական խաչաքանիկի հրաշքի հարստությունը լուսանկարելու եւ հրատարակել է «Խաչաքանիկ» գիրք-ալբոմը: Ծնվել է Լիբանանում 1961-ին: Տեղափոխվել է Կանադա 1984-ին: Հրատարակված մյուս ալբոմների թվում են «Արցախը» (1997), «Ղարաբաղը» (2002), «Երկիր» (2005), «Մեկ ազգ, մեկ եկեղեցի» (2013) եւ «100 (1915-2015)-ը»: Հ. Ծ.

